

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Karl-Erik Org

POPULISM 2023. AASTA RIIGIKOGU VALIMISKAMPAANIAS VALITUKS
OSUTUNUD ERAKONDADE NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alar Kilp, PhD

Tartu 2024

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 8570

Karl-Erik Org, 15.01.2024

Annotatsioon

Populismi esiletõus maailmas ei ole ka Eestist mööda läinud ja viimaste aastate kriisid on selle levikule tugevalt kaasa aidanud. Populismi puhul on tegemist õhukese ideoloogiaga, mis haakub alati mõne teise laiapõhjalise ideoloogiaga. See sõltub alati kontekstist ja sellest, kes populistlikke tunnuseid väljendab. Samuti tuleb arvesse võtta, et populism ei ole tingimata negatiivne ega positiivne nähtus. Populismi peamiste tunnuste hulka kuuluvad nn ehtsa rahva ülistamine, eliidivastasus ja pidev kriisitunnetus. Esineb mitut liiki populismi, antud töös on vaatluse all demokraatlik-, rahvuslik-, vasak- ja üldine populism. Käesolevas bakalaureusetöös uuritakse nende teadmiste valguses 2023. aasta Riigikogu valimiskampaaniat ja analüüsitakse, millist liiki populismi esineb valituks osutunud erakondade valimisprogrammides, erakonnajuhtide kõnedes erakonnale ja erakonna juhtide vahelises valimiste-eelses debatis. Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena leiti, et populismi tunnused avalduvad kõigi valituks osutunud erakondade seas. Kõige rohkem tuvastati erakondade seas üldise populismi tunnuseid, suurel määral leiti ka rahvusliku- ja vasakpopulismi tunnuseid. Vähesel määral avaldus erakondade valimiskampaania jooksul demokraatlik populism. Samuti leiti, et sõltuvalt sellest, kas tegemist on erakonna või juhiga, varieerub avaldunud populismi liik.

Sisukord

Sissejuhatus.....	6
1. Populism	8
1.1. Populismi definitsioon	8
1.2. Populismi tunnused.....	10
1.3. Populismi liigid.....	11
2. Metoodika	14
2.1. Uurimisküsimused	14
2.2. Valim	14
2.3. Analüüsimeetodid	15
3. Andmeanalüüs ja järeldused	18
3.1. Andmeanalüüs.....	18
3.1.1. Valimisprogrammid.....	19
3.1.2. Erakonnajuhtide kõned erakonnale.....	22
3.1.3. Erakonnajuhtide debatt	25
3.1.4. Erakond <i>versus</i> erakonnajuht.....	28
3.2. Järeldused.....	33
3.3. Arutelu.....	35
Kokkuvõte.....	36
Kasutatud allikate loetelu.....	38
Lisa 1. Kodeerimisjuhend	41
Lihtlitsents.....	45

Joonised ja tabelid

Tabel 1. Populismi liigid ja tunnused.....	13
Joonis 1. Populismi tunnustega kodeeritud tsitaatide arv žanriüleselt.....	18
Joonis 2. Kodeeritud tsitaadid populismi alaliikide tunnuste kaupa.....	19
Joonis 3: Populismi tunnustega kodeeritud tsitaatide arv erakonna ja juhi võrdluses.....	29
Joonis 4. Populismi liigid erakonna ja juhi võrdluses.....	29
Joonis 5. Populismi liigid erakonna tasandil.....	31
Joonis 6. Populismi liigid juhi tasandil.....	32
Joonis 7. Populismi tunnuste arv juhtide kõnedes ja debatis.....	32

Sissejuhatus

Populismi puhul on tegemist nähtusega, mis on tänaseks poliitilisel maastikul laialdaselt levinud. Selle tõusule Euroopas on suuresti kaasa aidanud viimase mõne aastakümne jooksul aset leidnud sündmused – 2008. aasta majanduslangus, 2014. aastal alanud Venemaa sissetung Ukrainasse, mis päädis täieulatusliku sõjaga 2022. aastal, 2015. aastal alanud rändekriis ning 2022. aasta sõjast tingitud energiakriis. Nagu mujal, on nähtus üha rohkem välja paistma hakanud ka Eesti poliitmaastikul. Mitmed kriisid annavad hea põhja proovida jõuda valijateni populistlikke tunnuseid rakendades. Küll aga tuleb populismist rääkides silmas pidada, et tegemist ei ole ühetaolise poliitilise nähtusega, vaid õhukese ideoloogiaga (Mudde ja Rovira Kaltwasser, 2017:6), mis haakub teiste ideoloogiatega ja on alati kontekstile vastavalt omanäoline (De Cleen et al, 2018:653). Teisisõnu avaldub mitmeid populismi liike – sõltuvalt nii erakonnast, kes populistlikke tunnuseid väljendab, kui ka asukohast ja ajast.

Töö uurimisprobleem on eelnevas lõigus välja toodud üha enam esilekerkiv populism. Nähtust on vaja uurida, et mõista, kuidas populismi tunnused avalduvad Eesti erakondade valimisprogrammides ning erakonnajuhtide valimiste-eelsetes esinemistes. Tähtis on ära märkida, et autor ei pea populismi tingimata negatiivseks ega positiivseks – taaskord sõltub populismi olemus suuresti kontekstist, kus ta avaldub. Teema on aktuaalne, sest valimised toimusid eelmisel aastal erakordselt paljude kriiside keskel. Kriiside paljusus andis alust arvata, et populistlike võtete kasutamine on märgatav kõikide valituks osutunud erakondade seas. Küsimus on pigem, mil määral see kellegi puhul kajastub. Töö eesmärk on uurida populismi liikide avaldumist Eesti parlamendierakondade seas valimiskampaania jooksul. Uurimuse käigus otsitakse vastust küsimusele, millised populismi liigid väljenduvad erakondade valimisprogrammides, erakonnajuhtide kõnedes ja avalikes esinemistes. Lisaks soovitakse teada, millistel teemadel populism kõige rohkem avaldub.

Töö peamiste argumentidena saab välja tuua, et teatud liiki populism on oodatud avalduma peamiselt teatud maailmavaadet esindavate erakondade seas. Näiteks on oodatud, et sotsiaaldemokraatlikud erakonnad väljendavad pigem vasakpopulistlikke tunnuseid (March, 2007:74), end rahvuslike parteidena identifitseerivad erakonnad peaksid pigem väljendama rahvusliku populismi (Stavrakakis et al, 2017). Ootus on, et erakonnad, mis olid enne valimisi parlamendivälised või opositsioonis, kasutavad peamiselt võimul olijaid kritiseerivaid üldisi populismi võtteid, et tagada endale koht võimul (Louwerse ja Otjes, 2018:13; Lewandowsky et al, 2022:611-612).

Analüüsi käigus on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi, mille abil uuriti kuue 2023. aasta Riigikogu valimistel valituks osutunud erakonna valimisprogramme, erakonnajuhtide kõnesid erakonnale ja erakonnajuhtide vahelist valimiste-eelset debatti. Valimi alusel on võimalik anda võimalikult täpne ülevaade 2023. aasta Riigikogu valimiskampanias esinenud populismi liikide osas. Analüüsi aluseks oli tekstide läbi töötamise tulemusel koostatud kodeerimisjuhend, mis on leitav lisas 1.

Uurimus on jagatud kolmeks osaks, millest esimeses tutvustatakse populismi ja selle erinevate liikide olemust ja teoreetilist tausta. Järgneb metoodika tutvustus, kus kirjeldatakse põhjalikult kasutusel olevaid meetodeid ja tehtavate otsuste tagamaid. Analüüsi osas antakse detailne ülevaade uuritava valimiskampania käigus esinenud populismi liikidest kolmes žanris valimisse kuulunud erakondade puhul. Väidete juurde kuuluvad selgitustega näited tuvastatud populistlikest tunnustest. Tulemuste esitamisele järgneb järelduste loomine ning arutelu potentsiaalseks edasiseks tegevuseks.

1. Populism

Esimeses peatükis kirjeldatakse populismi kui nähtuse olemust ning pannakse paika analüüsiks tarvilik teoreetiline raamistik. Täpsemalt tuuakse välja töös kasutatav populismi definitsioon, populismi tunnused ning töös kajastuvate alaliikide eripärad. Definitsiooni osas luuakse paralleele erinevate autorite käsitluste vahel.

1.1. Populismi definitsioon

Populismi on võimalik defineerida mitmel eri moel, sest viimase mõnekümne aasta jooksul on mitmed autorid nähtust uurinud ja defineerinud. Antud töö raames on populismi defineerimise aluseks võetud Cas Mudde ja Cristóbal Rovira Kaltwasseri (2017) välja käidud ideeline populismi definitsioon, kuna autori hinnangul on tegemist töö konteksti arvesse võttes kõige täpsemini sobivama variandiga. Ideelise definitsiooni abil on näiteks enim kirjeldatud Euroopa populistlikke parteisid (Moffitt, 2020:24).

Enne kui asume populismi defineerimise juurde, on oluline mõista, et demokraatia võimendab populismi levikut. Tuleb tõdeda, et populism ja demokraatia ei ole tingimata seotud ja populistlikud tunnused saavad avalduda ka autoritaarsetes režiimides. Siiski saab öelda, et populismi näol on tegemist rahva üldist tahet ülistava ideoloogiaga, mille tõttu saab see kasu nii demokraatliku ideaali kasvavast ülemvõimust kui ka esindusdemokraatia võimalustest ja liberaalse demokraatia pettumustest (Mudde ja Rovira Kaltwasser, 2017:40).

Antud töö raames nähakse populismi kui õhukest ideoloogiat, mille alusel ühiskond jaguneb kaheks homogeenseks ja vaenulikuks pooleks – ehe rahvas *versus* korrumppeerunud eliit – ning mille alusel poliitika peaks olema rahva üldise tahte (*volonté générale*) väljendus (Mudde ja Rovira Kaltwasser, 2017:6). Õhukese ideoloogia all on silmas peetud seda, et populismil on ainult mõned tuumikideed, mistõttu jääb see piiratuks ideeliste ambitsioonide ja ulatuse poolest, ja see on alati seotud teiste poliitiliste ideoloogiatega (Heywood, 2021:172; Freedon, 1998:750). Vastupidiselt pakuvad laiapõhjalised (*thick*) ideoloogiad laia valikut lahendusi sotsiaalpoliitilistele probleemidele, moodustades laiaulatusliku korralduse (Freedon, 2003:54), mis omistab mitmetele vastastikku määratlevatele poliitilistele kontseptsioonidele vaidlustatud tähendusi (Freedon, 2003:96). Jan-Werner Mülleri (2016:19-20) alusel on populism eriline moralistlik ettekujutus poliitikast või poliitilise maailma tajumise viis, mis seab moraalselt ehtsa ja täielikult ühtse (tema sõnul väljamõeldud) rahva korrumppeerunud või mõnel muul viisil moraalselt alama eliidi vastu. Autori arvates on kaks definitsiooni võrdlemisi sarnased, sest rõhuvad samasugustele aspektidele, kuigi Müller ei nimeta populismi otseselt

ideoloogiks. Matthijs Rooduijini (2014) leiud kinnitavad, et ideelist populismi definitsiooni saab kasutada universaalselt populistlikke parteisid iseloomustades, kuna leidis, et kõik neli ühist parteideülest tunnust esinevad idee tasandil. Nimetatud tunnuseid tutvustatakse järgmises kahes alapeatükis. Peale selle, et populism esineb käsikäes laiapõhjaliste ideoloogiatega, toimib see koos mittepopulistlike osistega. Seega tuleb aru saada kontekstist, kus populistlike väljaütlemistega esinetakse (De Cleen et al, 2018:653).

Lisaks sellele, et populismi peetakse õhukeseks ideoloogiks, on osad autorid väitnud, et tegemist pole mitte isegi õhukese ideoloogiaga, vaid strateegiaga või diskursusega. Strateegilise lähenemise all on silmas peetud, et populism on midagi, mida tehakse – populism on poliitiline teguviis (Jansen, 2011:75). Paljud poliitikateoreetikud peavad populismi hoopis diskursuseks, kus rahvas on eliidi vastu ässitatud. Selle lähenemise fookus on populismis esineval keelekasutusel (Moffitt, 2020:32).

Kuigi lähenemisi on erinevaid, seob definitsioone tõsiasi, et kõik populismi liigid sisaldavad endas mingisugust rahva ülistamist ja eliidi hukkamõistu (Mudde ja Rovira Kaltwasser, 2017:5). On oluline mõista, keda nähakse populismi käsitluses rahva ja eliidina. Populismi puhul on võimalik rääkida rahvast täpselt nii, nagu populistidel parasjagu vaja on. Rahvas võib olla valijaskond, rahvus või mitte üks kindel grupp inimesi, oluline on, et rahvast kui nähtust mõtestatakse sõltuvalt kontekstist (Rooduijn, 2014:575). Näiteks võidakse rahvast pidada suveräänseks, mis tähendab, et rahvas ei ole mitte ainult poliitilise võimu omistaja, vaid rahvas ise valitseb. Teiseks nähakse rahvast kui lihtrahvast, keda peetakse oma sotsiaal-kultuurilise ja -majandusliku staatuse tõttu võimust kõrvalejätetuna. Kolmandaks saab rahvast näha rahvusena, seda kas etniliselt või kodanlikult (Mudde ja Rovira Kaltwasser, 2017:9-11). Eliit, kellele vastandutakse, võib olla nii poliitiline, majanduslik, kultuuriline kui ka näiteks spetsiifiliselt meedia (Mudde ja Rovira Kaltwasser, 2017:11-12).

Ideelist lähenemist on kritiseeritud, kuna populism ei pidavat omama piisavalt vajalikke tunnuseid, et seda saaks isegi õhukeseks ideoloogiks nimetada. Samuti ei ole sel potentsiaali saamaks tõepäraseks ideoloogiks (Moffitt, 2020:26). Selle asemel võiks populismi näha pigem diskursusena, kus rahvast ässitatakse eliidi vastu. Antud lähenemisel keskendutakse peamiselt populismis tuntavale keelekasutuse uurimisele (Moffitt, 2020:32). Mudde ja Rovira Kaltwasseri sõnul on lähenemistel küll omad eripärasused, kuid erinevused on minimaalsed ja needki on ebaolulised peamistele uurimisküsimustele vastuste leidmisel (Mudde ja Rovira, 2018:1668). Töö autor nõustub selle väitega, et lähenemiste erinevused pole kuigi suured, mille tõttu on kohane ideelist lähenemist käesolevas töös rakendada.

1.2. Populismi tunnused

Ekstremult peetakse paljut populismiks, mis seda tegelikult ei ole (De Cleen et al, 2018:653). Selle mõtte valguses on tähtis määratleda, mis tunnused peavad esinema, et midagi saaks pidada populistlikuks. Üks olulisemaid kriteeriume, mis populismi puhul esineb, on eliidivastastus, mis üldiselt tähendab „ehtsa rahva“ ässitamist „korumpeerunud eliidi“ vastu ning igasugust eliidi kritiseerimist (Müller, 2016:2-3). Tihtipeale peetakse eliiti rahvast võõrandunuks ning kellekski, kes ei mõista rahva päris muresid (Rooduijn, 2014:575). Tähtis on mainida, et mitte kõik võimulolijad ei ole populistide silmis halvad, sest hetkel, kui ise võimule jõutakse, muutub eliit tagaplaanil mahhineerivaks üksuseks (Müller, 2016:42).

Eliidile vastandumisega seotult on järgmiseks oluliseks populismi tunnuseks rahva ülistamine. Populistide jaoks on kogu poliitika keskmes nn ehtne rahvas. Nagu eelnevalt mainitud, võib rahvas olla nii valijaskond, rahvus kui ka rahvasteülene hulk inimesi (Rooduijn, 2014:575). Tihtipeale võib rahvakesksus liikuda edasi nii kaugele, et populistid peavad endid ainsana võimeliseks seda „õiget“ rahvast esindama (Müller, 2016:22-23, 25). Rahvas, keda esindatakse, on oma olemuselt homogeenne, sest see sobitub hästi agendasse, et eliit on just selle ühise tunnusega rahva vastu, mida väidetakse esindavat (Rooduijn, 2014:576). Rahva ülistamise üks peamine osa on otsedemokraatia edendamine – tihti on populistide näiline eesmärk tuua võim rahvale lähemale. Näiteks üritatakse seda teha normaliseerides sagedased referendumid ja presidendi otsevalimine (Rooduijn, 2014:576). Seda saab pidada isegi positiivseks nähtuseks. Siinkohal on oluline mainida, et populism ei ole hea ega halb: populistliku partei või liikumise hindamisel on määravad mittepopulistlikud elemendid ja viis, kuidas neid populistlike elementidega liigendatakse. (De Cleen et al, 2018:654)

Lisaks on populismi oluline osa pluralismivastastus, mis võimendab omakorda ehtsa rahva ja eliidi vahelist võitlust. Pluralismivastastus seisneb selles, et ainult populistid on võimelised õiget rahvast esindama. Teised poliitilised tegijad on samuti osa korumpeerunud eliidist. Võimule saades ei tunnista populistlikud tegijad tihtipeale õiguspärast opositsiooni (Müller, 2016:20). Pluralismivastastusega on seotud ka populistide seas tihti esinev välistamine, mis tähendab, et lisaks rahva eliidile vastandamisega, on olemas teatud inimgrupid, kelle eest on vaja rahvast kaitsta. Neiks inimgruppideks võivad olla näiteks immigrandid, töötud või muu rassi esindajad, keda peetakse ohuks tõelisele rahvale (Rooduijn, 2014:576).

Läbivalt saab populistlike tegijate poolt näha ka pidevat kriisitunnetust (Moffitt, 2020:21). Seeläbi rõhutakse taaskord eliidivastastust ja teatud gruppide välistamist. Populistide sõnul on

maailmas pidevalt tegemist kriisiga, isegi kui seda päriselt ei eksisteeri. Vajadusel võimendatakse üle midagi ebaolulist ainult sel eesmärgil, et oleks rahvale võimalik rõhuda kriisi olemasolu (Rooduijn, 2014:576). Seeläbi saavad populistlikud jõud lihtsamini rahvani jõuda, sest võimalikult otsene ja lihtne suhtlus ainult lihtsustavad nende sõnumite edastamise efektiivsust.

1.3. Populismi liigid

Bakalaureusetöös kajastuvad teatud populismi liigid, mida on võimalik Eesti poliitmaastikul tuvastada: demokraatlik-, rahvuslik-, vasak- ja üldine populism. Selles alapeatükis kirjeldatakse nende populismi liikide eripärasid ja sarnasusi.

Rahvusliku populismi all on silmas peetud parempopulismi tüüpi, kus populistlikud ideed on seotud rahvuslike mõtetega. Töö autor on teadlik, et samuti on piisavalt alust kasutada parempopulismi nimetust, kuid parempopulismi üldiselt ei eksisteeri ilma rahvuslike tunnusteta ning seda antud töös ka näidatakse. Näiteks on leitud, et rahvusliku populismi esindajatele on eriti oluline rahvuse, põliselanike ja -kultuuri kaitsmine ohtlike gruppide vastu, kellenäha näiteks immigrante, välismaalasi või muid endast ohtu kujutavaid gruppe (Stavrakakis et al, 2017:2). Sellest lähtudes on töös parempopulismi nimetatud rahvusliku populismina.

Rahvusliku populismi peamine idee on, et rahvast määratletakse etnilises mõttes, mis tähendab, et rahvas on võrdväärne rahvusega (Heywood, 2021:178). Olulisimad rahvusliku populismi tunnused on immigratsiooni- ja valitsustevaheliste ning riigiüleste organisatsioonide vastasus (Heywood, 2021:178,180). Viimane avaldub Euroopas näiteks Euroopa Liidu või NATO vastasuse näol. Immigratsioonivastasuse juures on olnud suur roll mängida viimase kümne aasta jooksul toimunud pagulaskriisil, kui esiteks algas massiline sisseränne Aafrikast ja Lähis-Ida riikidest, mis on tänaseks päädinud Ukraina sõjast põhjustatud rändekriisiga. Parempopulismi on antud töös nähtud eeskätt rahvusliku populismi võtmes seetõttu, et suur osa praegu Euroopas olulistest populistlikest erakondadest on just rahvusliku populismi esindajad. 2017. aastal hääletasid 18,4% eurooplasi rahvuspopulistlike erakondade poolt (Heywood, 2021:178).

Vasakpopulism, mis on ajalooliselt pärit Lõuna-Ameerikast (Heywood, 2021:182), näeb rahvast klassidena ja keskendub rahvuslike ideede asemel peamiselt sotsiaal-majanduslikele küsimustele (March, 2007:74). Nende küsimuste alla võivad kuuluda teemad nagu vaesus ja ebavõrdsus. Suuresti ollakse vastu kapitalismile ning eliiti peetakse ainult ärieliidi huvide eest

seisvaks. Samuti nähakse ohuna välismõjusid siseriiklikus majanduses (Heywood, 2021:183). Kokkuvõtlikult saab öelda, et vasakpopulistid peavad rahvusliku populismi esindajatest olulisemaks kogu rahva kaasatust. Luke March (2017:4-5) võtab kokku Mudde ja Rovira Kaltwasseri (2013) peamised erinevused parem (käesolevas töös rahvuslik)- ja vasakpopulismi vahel järgnevalt kolme tahu läbi. Esiteks on parempopulism peamiselt välistav, see väljendub teatud inimgrupe välistades, seevastu vasakpopulism on peamiselt kaasav, kuna keskendub majandusliku, kultuurilise ja poliitilise kaasamise poliitikale. Teiseks keskendub parempopulism peamiselt etnilisele identiteedile, kuid vasakpopulism selle asemel sotsiaal-majanduslikele küsimustele. Kolmandaks leitakse, et parempopulistidele on populism ideoloogiana vähem oluline kui vasakpopulistidele.

Lisaks kahele laialt levinud populismi liigile on defineeritav ka kolmas populismi liik – demokraatlik populism. Demokraatliku populismi kirjeldades on oluline silmas pidada, et populism ei ole hea ega halb ning selle tulemused võivad aidata kaasa demokraatia stabiliseerimisele (Bugaric, 2019:394). Paraku on näha, et laialdaselt peetakse populismi peamiselt negatiivseks nähtuseks, kuigi on mitmeid põhjuseid vastupidiseks arvamuseks (Canovan, 2004:241). Üks peamisi demokraatliku populismi ideid on, et rahval peab olema valitsemise juures rohkem otsustusvõimalusi ning ollakse vastu võimu koondumisele poliitilise eliidi kätte. Eesmärk on tasakaalustada, vältida võimulolijate kaugenemist rahvast (Kilp, 2015:78) ning anda hääl inimgruppidele, kes ei tunne end eliidi poolt esindatuna (Rovira Kaltwasser, 2012:185). Muuhulgas üritatakse juurutada rohkem otsedemokraatia ideid (Canovan, 1999:2), näiteks soovitakse, et toimuks rohkem referendumeid ning rahval oleks võimalus otse presidenti valida. Euroopas saab märgata demokraatia muutumist selliseks, kus populism mängib olulist rolli, et tuua poliitilised tegijad valijatele lähemale, mistõttu ei saa populismi tingimata demokraatiavastaseks nähtuseks pidada (Rovira Kaltwasser, 2012:194).

Viimaks on töös oluline osa ka üldisel populismil, mille all peetakse silmas liikideülest populismi. Kõigil eelnimetatuil on ühised tunnused, need on oma uurimuses välja toonud Matthijs Rooduijn (2014:573): populistid ülistavad rahvast, kritiseerivad eliiti, näevad rahvast homogeenne üksusena, rõhuvad pidevale kriisitunnetusele. Populismi liigid ja nende tunnused on kokku võetud järgnevas autori poolt koostatud tabelis.

Tabel 1. Populismi liigid ja tunnused.

Populismi liik	Tunnused	Ühised tunnused
Rahvuslik	Rahvas = rahvus; Immigratsioonivastatus; Rahvusvaheliste organisatsioonide vastatus.	Eliidivastatus; Rahva ülistamine; Rahva nägemine homogeense grupina; Pidev kriisitunnetus.
Vasak	Sotsiaal-majanduslikud küsimused; Võrdsus; Rahva kaasatus.	
Demokraatlik	Võim rahvale lähemale; Kõrvalejäetud gruppide kaasamine; Otsedemokraatia.	

Allikas: autori koostatud.

2. Metoodika

Käesolevas peatükis kirjeldatakse töö läbiviimisel kasutatud metodoloogilist lähenemist ning selle vastavust uurimistöö eesmärkide saavutamisele. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, mil määral esineb 2023. aasta Riigikogu valimistel valituks osutunud erakondade käitumises populismi tunnuseid.

2.1. Uurimisküsimused

Uurimistöö käigus otsitakse vastust kahele peamisele uurimisküsimusele. Lisaks on välja toodud kolm lisaküsimust, mille abil tõlgendatakse uurimistulemusi.

Peamised uurimisküsimused on:

1. Millised populismi liigid väljenduvad erakondade valimisprogrammides, erakonnajuhtide kõnedes ja avalikes esinemistes?
2. Mis teemadel esineb enim populistlikke loosungeid?

Lisaküsimused uurimistulemuste tõlgendamiseks on:

1. Kuidas sõltuvad populismi tüübid erakonna positsioonist poliitilisel maastikul?
2. Kuidas vastavad populismi liigid erakondade maailmavaatele?
3. Kuidas kajastub valimistulemuses erakondade populistlikkuse tase?

2.2. Valim

Bakalaureusetöö valimisse kuuluvad 2023. aasta Riigikogu valimistel valituks osutunud erakonnad – Eesti Reformierakond, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE), Eesti Keskerakond, Erakond Eesti 200, Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE), ISAMAA Erakond. Valimi valiku juures sai määravaks anda võimalikult laiapõhjaline ülevaade populismist Eesti poliitikat kujundavate tegijate seas. Taheti viia läbi juhtumianalüüs, et mõista, kuidas äsja toimunud valimiste kampaanias erines rahva mandaadi saanud erakondade seas populismi liikide esinemine. Erakondi ja nende juhte uuriti valimiste-eelsel perioodil, et näha, kuidas valimiste-eelsed kirjalikud lubadused ja suulised väljaütlemised võisid mõjutada valimistulemust. Parteisid uuriti kolmes žanris – erakondade valimisprogrammid, erakonnajuhtide kõne erakonnale, erakonnajuhtide esinemine valimisdebatis. Kuna töö maht on piiratud, siis leidis autor, et kuue valituks osutunud partei uurimine nimetatud kolmes žanris annab juhtumist piisava ülevaate. Žanrid valiti seesugused, sest eesmärk oli näha nii erakonna kui erakonnajuhi tasandit. Parimaks võimalikuks indikaatoriks valimiskampaanias populismi

hindamisel leiti olevat erakondade valimisprogramm. Erakonnajuhtide puhul oli võimalik tuvastada mitu erinevat tasandit ning otsustati debati ja kõnede kasuks seetõttu, et näha, kuidas erineb nende suhtlusstiil sõltuvalt sellest, kas jutt on suunatud kogu valijaskonnale või eeskätt nende pooldajatele. Kokkuvõtlikult on töö andmed sihipäraselt valitud.

Valimisprogrammides kajastuvad tähtsamad murekohad, mida iga erakond valimistejärgselt lahendada hakkab. On oluline näha, mil määral need murekohad on esitletud populistlikus võtmes. Erakonnajuhtide kõned erakonnale on viiel juhul kuuest toimunud erakondade kongressil või üldkogul. Üldkogu või kongressi käigus esitatud kõne on suunatud erakonnaliikmetele ja valijatele, seega annab see kindla dimensiooni populismi uurimisel. Ainult EKRE puhul ei olnud võimalik kasutada üldkogul esitatud kõnet. Seda põhjusel, et erakond ei pidanud enne 2023. aasta Riigikogu valimisi kongressi. Selle asemel liikus erakond mööda Eesti piirkondi ringi ning juht ei pidanud üht keskset kõnet. Valituks osutus erakonna juhi Martin Helme 2022. aasta 1. novembril peetud kõne Vabaduse väljakul EKRE avalikul üritusel. Tulemuste tõlgendamisel tuleb antud asjaolu arvesse võtta uurimuse piiranguna. Viimaseks uuritavaks žanriks osutus erakonnajuhtide esinemine valimisdebatis, et näha, milliste väljaütlemistega esinevad erakonnajuhid avalikus debatis, kus kõnetatakse kogu valijaskonda. Valituks osutus 1. märtsil 2023 toimunud Eesti Rahvusringhäälingu otsesaade „Valimisstuudio“, kuna antud saates olid esindatud kõigi valimisse kuuluvate erakondade juhid. Lisaks on tegemist avalik-õigusliku telekanaliga, kus puuduvad eraettevõtete isiklikud huvid. Ka debati juures tuleb arvestada, et saate pikkus oli piiratud, mistõttu olid piiratud ka debati käigus kajastatud teemad, milleks olid eelarvepoliitika, toetused, julgeolek ja riigikaitse ning Eesti väärtusruum. Seda kõike tuleb tulemuste tõlgendamisel samuti uurimuse piiranguna arvestada.

2.3. Analüüsimeetodid

Bakalaureusetöö peamiseks analüüsimeetodiks on kvalitatiivne sisuanalüüs. Meetodivalikul sai määravaks asjaolu, et kvalitatiivse analüüsi tugevuste abil on võimalik kõige paremini antud uurimistöö eesmärkide poole püüelda – analüüsi käigus on võimalik olla täpne ja pöörata tähelepanu ka pisiasjadele, mis jääks kvantitatiivses analüüsis tagaplaanile. Uurimuse üheks suurimaks miinuseks saab pidada tulemuste üldistatavuse puudumise. Samuti on andmeid ja tulemusi esitades kasutatud kvantitatiivseid meetodeid. Tulemused on esitatud žanri kaupa, kasutades osaliselt statistilisi viise andmete esitamiseks.

Analüüsi esimene samm oli transkribeerida uuritav erakonnajuhtide debatt ning selles esitatud sõnavõttud. Debatt on transkribeeritud sõna-sõnalt ja töös kajastuvad sõnavõttud on esitatud muutmata kujul. Seejärel oli võimalik kõigi tekstide alusel koostada kodeerimisjuhend, millel põhineb töö analüüsiosa. Kodeerimisjuhend on leitav lisas 1. Kodeerimine toimus mitmes etapis, et tagada võimalikult põhjalik ülevaade ning vältida populistlikke väljendite väljajäämist. Kodeerimise protsess oli olemuselt induktiivselt deduktiivne, see tähendab, et mõned koodid olid olemas enne tekstide analüüsi, kuid analüüsi käigus koodide nimekiri täienes ning selgusid lõplikud koodid. Kodeerimisjuhendi koostamisel on lähtutud teoreetilises raamistikus välja toodud populismi kirjeldavale teooriale. Kodeerimisjuhendi abil on kõigist tekstidest välja otsitud tekstiosad ehk analüüsiühikud, mis on terviklikud mõtted ja koosnevad üldiselt ühest kuni kolmest lausest, kus esineb populistlikke tunnuseid. Oluline on märkida, et tekstilõiku loeti populistlikuks, kui selles esines vähemalt üks populismi tunnus. Mõnel juhul esines kodeeritud tsitaatides rohkem kui üks populismi tunnus, sel juhul on kodeeritud tsitaadid paigutatud mitmesse kategooriasse, kuid kodeeritud tsitaatide arv selle võrra ei suurenenud. Kodeerimine viidi läbi kasutades programmi Microsoft Excel. Kodeerimisjuhendis on lisaks kategooriale, alamkategooriale, koodile ja selle määratlusele välja toodud ka näited valituks osutunud ja välja jäänud tekstiosadest.

Ühe näitena kodeerimisjuhendist saab välja tuua üldise populismi kategooriasse kuuluva eliidivastase koodi „korumpeerunud eliit“. Koodi on määratletud järgnevalt: „Valitsus on korumpeerunud ja tehtud otsused on omakasupüüdlilikud ja/või Eesti riigi vastased“. Näitena valituks osutunud tekstiosast on välja toodud Lauri Hussari (Eesti 200) öeldu erakonnajuhtide valimisdebatis, kui ta kommenteeris eelneva valitsuse moodustamist ühe skandaali järgselt:

„Kui tohib, ma nii repliigi korras ütlen, et pärast Porto Franco skandaali puhkemist Kaja Kallas ja Jüri Ratas tegid ühise valitsuse.“ (Lauri Hussar, 01.03.2023).

Lisaks on toodud näide tekstiosast Reformierakonna valimisprogrammist, mida ei peetud populistlikele tunnustele vastavaks, kuna ei viita valitsuse korruptsioonile:

„Kõigi valitsusasutuste ja riigikaitseorganisatsioonide tehtavad kulutused peavad olema põhjendatud ja kontrollitavad.“ (Reformierakond, 2023:8).

Valimisprogramme uurides selgus, et nende pikkus erines erakondade vahel märgatavalt. Pikima programmi oli koostanud Reformierakond, kelle programmi pikkus oli 16 464 sõna. Sarnasusse suurusjärku jäid Eesti 200 (11 562 sõna) Keskerakonna (9795), Isamaa (9044) ja

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna (8919) valimisprogrammid. Teistest tunduvalt lühema programmi oli koostanud EKRE, kelle programmi pikkus oli 1613 sõna. Programme analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu, kui tuvastati kõik tekstilõigud, milles esines populismi tunnuseid. Seejärel võrreldi programmide kogu sõnade arvu ning kõrvutati see populismi tunnuseid sisaldanud väidete sõnade arvuga.

Erakonnajuhtide debati puhul mõõdeti populismi tunnuste esinemist selle alusel, kui mitmes debatis osaleja sõnavõttus tuvastati populistlikke tunnuseid. Debati käigus sai uuritustest enim sõna Reformierakonna juht Kaja Kallas – seda 21 korral. Talle järgnesid EKRE juht Martin Helme 18 sõnavõttuga, Isamaa esimees Helir-Valdor Seeder 17 sõnavõttuga, Eesti 200 juht Lauri Hussar ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna juht Lauri Läänemets kumbki 16 sõnavõttuga ja viimaks Keskerakonna juht Jüri Ratas 14 sõnavõttuga. Debatis osales ka erakonna Parempoolsed juht Lavly Perling, kuid erakond ei kuulunud töö valimisse, mistõttu temapoolseid sõnavõtte ei kodeeritud. Erakonnajuhtide kõnede populistlikkuse taset analüüsiti sarnaselt erakondade valimisprogrammidele, kui võrreldi kõnede kogu sõnade arvu populistlikke tunnuseid sisaldanud väljaütlemiste sõnade arvuga. Kõnede pikkused varieerusid mõnevõrra, pikim kõne oli Reformierakonna juhil Kaja Kallasel 2963 sõnaga, teisel kohal oli Jüri Ratas Keskerakonnast 1987 sõnaga, kolmandal SDE juht Lauri Läänemets 1978 sõnaga. Neile järgnesid Eesti 200 esimees Lauri Hussar 1675-sõnalise kõnega, Helir-Valdor Seeder Isamaast 1086 sõnaga ja EKRE juht Martin Helme 929 sõnaga.

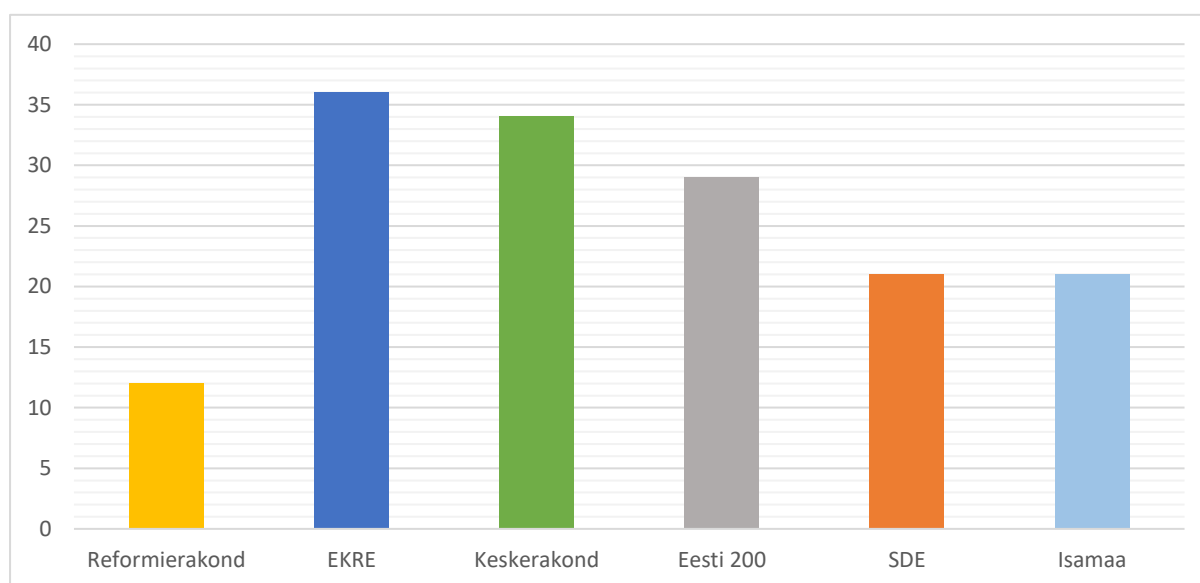
Võrdleva analüüsi käigus uuriti kodeeritud andmeid mitmel tasandil. Alustuseks uuriti populismi tunnuste esinemist partei ja parteijuhi tasandil ning uuriti kahe vahel esinevaid võimalikke erinevusi. Seejärel vaadati erakonnajuhte täpsemalt ja analüüsiti, kuidas erineb populistlike tunnuste esinemine juhul, kui juht suhtleb erakonnaga kõnet pidades ning juhul, kui juht suhtleb avalikkusega debativormis. Üldiselt vaadati, kuidas esinesid erinevad populismi alaliigid – vasakpopulism, rahvuslik populism, demokraatlik populism, üldine populism – erakonna kaupa ning seejärel mõõdeti ka populismi koondsummat iga erakonna osas. Vaatluse all olid ka temavaldkonnad, mille osas populismi tunnuseid tuvastati. Viimasena uuriti, kuidas kajastus populismi tase erakondade valimistulemuses. Kõikide uuritud tasandite juures on jälgitud ka väljaütlemiste tonaalsust, mis võisid olla kas positiivsed, negatiivsed, neutraalsed, ambivalentsed, püüdlikud või vältivad.

3. Andmeanalüüs ja järeldused

Järgnevalt tuuakse välja, milliste tulemusteni jõuti, uurides 2023. aasta Riigikogu valimiskampanias valituks osutunud parteide populistlikkust. Suurem osa tulemustest on esitatud kvalitatiivselt žanri kaupa, kuid esineb ka kvantitatiivset tulemuste esitamist statistika näol.

3.1. Andmeanalüüs

Joonis 1. Populismi tunnustega kodeeritud tsitaatide arv žanriüleselt.

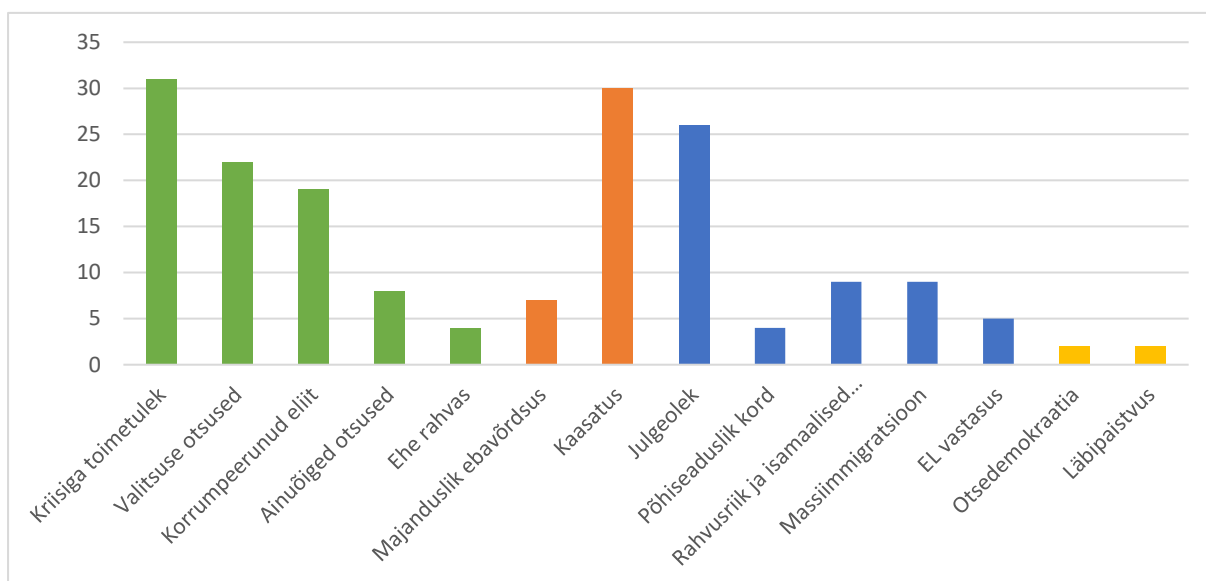

Allikas: autori koostatud.

Kolme žanri peale kokku tuvastati populismi tunnuseid kõigi erakonna tekstides ja erakonnajuhtide väljaütlemistes. Osakaalud erinesid nii žanrist kui erakonnast sõltuvalt, kuid oluline on mainida, et üldpildis oli populismi osakaal võrdlemisi madal. Valimisprogrammides oli populismi osakaal keskmiselt 8%, erakonnajuhtide kõnedes oli keskmiselt 26% populistlike tunnustega väljaütlemisi ning parteijuhtide debatis oli populistlike väljaütlemisi kokku 33% kõikidest sõnavõttudest.

Enim tuvastati populismi tunnuseid kõigi žanrite peale kokku EKRE esindajate poolt, seda 36 juhul. Keskerakonna puhul leiti populismi tunnuseid 34 korral, Eesti 200 juures tuvastati populismi 29 juhul. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmis ja erakonnajuhi esinemistes leiti populismi tunnuseid 21 korral, Isamaa puhul tuvastati populismi samuti 21 juhul. Reformierakonna puhul leiti populismi tunnuseid 12 korral. Oli mõnevõrra oodatud, et viimase paarikümne aasta jooksul enim valitsusvastutust kandnud erakonna väljaütlemistes ja kirjutistes esineb kõige vähem populismi.

Joonis 2. Kodeeritud tsitaadid populismi alaliikide tunnuste kaupa.

Allikas: autori koostatud.

3.1.1. Valimisprogrammid

Analüüsi tulemusena leiti, et EKRE programm sisaldas suhteliselt kõige enam populismi, nende programmis leidis seda 28% ulatuses. Eesti 200 programm sisaldas viie protsendi ulatuses populismi tunnuseid. Keskerakonna ja Isamaa programmides tuvastati populismi tunnuseid 4% teksti osas. SDE programmis esines populismi tunnuseid 3% ulatuses ning Reformierakonna valimisprogrammis leiti populismi tunnuseid 2%.

Sisulise poole pealt selgus, et programmides olid rohkemal või vähemal määral kajastatud kõik analüüsis esinevad koodid. Kõige rohkem oli kajastatud rahvuslikule populismile omaseid tunnuseid – neid esines erinevate programmide peale 32 korral. Kõige enam tuvastati rahvusliku populismi tunnustega tekstiosasid Isamaa programmist, kus neid esines 14 juhul. EKRE valimisprogrammis oli rahvusliku populismi tunnustega kodeeritud tsitaate 12. Lisaks leiti tunnuseid ka Keskerakonna (4) ja Reformierakonna (2) (1) programmides. Eesti 200 ja SDE programmides rahvusliku populismi tunnuseid ei leitud. Isamaa valimisprogrammis on seoses julgeolekuga välja käidud idee tühistada mõne riigi kodanike õigus hääletada kohalike omavalitsuste volikogude valimistel:

„Isamaa /.../ tühistab Eesti suhtes vaenulike riikide kodanike õiguse hääletada Eesti kohalike omavalitsuste volikogude valimistel.“ (Isamaa, 2023:12)

Mõtte läbi püütakse hoida Eesti turvalisemana. See sobitub hästi rahvusliku populismi ideega, kus seatakse tähtsaimaks konkreetsest rahvusest rahvas, kuid samuti välistatakse teatud

gruppide ligipääs kõigile õigustele ja hüvedele. Näite puhul on tegemist püüdleva tonaalsusega tsitaadiga.

Ka Keskerakonna programmis avalduvad mõned rahvusliku populismi tunnused. Muuhulgas leidub seal järgnev kodeeritud tsitaat, mille sõnum on mõnevõrra üllatuslikult hoida rändepoliitikas konservatiivset joont, et vältida vägivalla ilminguid:

„Hoida konservatiivset joont erinevate rahvuste sisserände osas, et vältida äärmuslike liikumiste ning relvastatud vägivalla ilminguid Eestis.“ (Keskerakond, 2023:27).

Selles näites kajastub mitu rahvusliku populismi tunnust. Esiteks on tuvastatav massiimmigratsiooni vastasus, kui tahetakse sisserände osas hoida konservatiivset joont. Lisaks on võimalik näha, et Keskerakond tunneb immigrantidest ohtu ka riigi julgeolekule, kui nende Eestisse tulekut seostatakse äärmuslike liikumiste tekke ning vägivalla ilmingute tõusuga.

Teiseks esines valimisprogrammide osas 31 juhul vasakpopulismi tunnustega kodeeritud tsitaate. Enim kajastas oma programmis vasakpopulismi tunnuseid Sotsiaaldemokraatlik Erakond (11 instantsi). Mitmel juhul esines neid tunnuseid ka Keskerakonna (10 juhtu), Eesti 200 (6) ja Reformierakonna (4) programmides. Nii EKRE kui ka Isamaa programmides ei tuvastatud vasakpopulismi tunnuseid kordagi. Arvestades, et tegemist on vasakpopulismi tunnustega, oli antud tõsiasi pigem oodatud. SDE programmis on näha, kuidas kaasatusega seotult taotletakse võrdsust kõikide Eestis elavate inimeste osas, kus kedagi ei diskrimineerita nende keelelise- ega kultuurilise tausta tõttu:

„Eestis elavad eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad ühist Eesti riigiidentiteeti, arendavad koos edasi Eesti kultuuri ja hoiavad eesti keelt. Kõik siin elavad inimesed jagavad demokraatlikke väärtusi ja austavad üksikisiku õigusi, osalevad aktiivselt ühiskonna- ja kogukonnaelus, on ühises info- ja suhtlusruumis.“ (Sotsiaaldemokraatlik Erakond, 2023:32)

Ülaltoodud näide vastab hästi sagedasti esinevale vasakpopulistlikule tunnusele, kus kõiki ühiskonnaliikmeid nähakse võrdsena, sõltumata nende taustast või olemusest. Samuti võib näites näha mõningat rahva ülistamist, kelle osas loetletakse üles vaid positiivseid väärtusi. Nagu ka ülaltoodud näide, on suurem osa kaasatuse koodi alla kuuluvad tsitaadid positiivse alatooniga. Üksikutel juhtudel oli tegemist vältiva alatooniga tsitaatidega – neil juhtudel sooviti vältida mõne ühiskonnagrupi väljajätmist.

Samuti leidub Reformierakonna programmis vasakpopulismile omaseid tunnuseid. Ühe näitena saab välja tuua erakonna eesmärgi tagada kogu Eesti tasakaalustatud areng vastava maaelupoliitika toetamise läbi:

*„Reformierakonna eesmärgiks on kogu Eesti tasakaalustatud areng. Eesti on üks tervik. Toetame maaelupoliitikat, mis toob noori peresid maale ning arendab piirkondlikku heaolu, laiendades kodu rajamise toetust üle Eesti.“
(Reformierakond, 2023:59)*

Näites saab näha, kuidas Reformierakonna programmis kajastub „kaasatuse“ koodi alla kuuluv tsitaat. Kõnetatakse kogu Eestit, kelle tasakaalustatud areng on erakonna jaoks oluline. Seda üritatakse tagada tuues noori peresid maale, et vältida piirkondade hääbumist.

19 juhul tuvastati programmides üldise populismi tunnuseid, kus erakonnad näitasid välja kas eliidi- või pluralismivastasust, kritiseerisid valitsuse otsuseid üldiselt ja kriisidega toimetuleku osas, süüdistasid võimul olijaid korruptsioonis ja ülistasid rahvast kui kõige paremini teadvat ühiskonnaosa. Enim paistis üldise populismi tunnustega esile Eesti 200 programm 11 tsitaadiga. Kolmel juhul esinesid tunnuseid EKRE programmis ning kahel korral Keskerakonna, Isamaa programmides. Ühel korral tuvastati üldise populismi tunnuseid SDE programmis. Oodatult ei tuvastatud neid tunnuseid Reformierakonna programmist, kuna tegemist oli peamise võimul oleva erakonnaga. Eesti 200 programmist leiab mõtte, kus kritiseeritakse valituse otsuseid korraga mitmel moel:

„Juba pikka aega kuuleme Eesti riigijuhtide suust, kuidas mitte miski pole võimalik. Ei ole võimalik ehitada teid ega tuuleparke. Ei ole võimalik rajada maale korralikku internetiühendust ega koristada linnatänavalt lund. Ei ole võimalik pakkuda lastele lühikest kooliteed ega eakamatele inimväärset elu. Ei ole võimalik, sest ikka on midagi puudu. Tavaliselt raha. Ei ole võimalik, sest ikka on midagi ees. Enamasti jabur bürokraatia või ametnike suva. Tegelikult on puudu julgusest, tahtmisest ja otsusekindlusest. Tegelikult on hirm kaotada oma positsioon või valimistel mõned hääled. See ei tohi olla meie tase. Eesti 200 pikk plaan sisaldab ideid, mis viivad Eesti uuele tasemele. Me ei rahuldu keskpärase juhtimise ja poliitikaga, me väärime parimat. Meil on vaja saavutada uus tase Eesti hariduses, julgeolekus, riigivalitsemises, tervishoius, majanduses ja energeetikas. Me ei rahuldu vabandustega, miks mitte miski pole võimalik. Meiega on kõik võimalik. Võimalik olla tark ja jõukas. Võimalik olla erinev ja eriline.“ (Eesti 200, 2023)

Selles näites kajastub hästi valitsuse otsuseid kritiseeriva koodi olemus. Loetletud on mitmeid eluvaldkondi, kus võimul olijad väidetavalt pädevad ei ole või on jätnud otsused tegemata. Tegemist on ilmeka näitega eliidivastasusest, lisaks lõpetatakse jutt enese kiitmisega, kui öeldakse, et Eesti 200 valides on potentsiaal loetletud valdkondades positiivseteks arenguteks suurem.

Lisaks eelnimetatud koodidele, tuvastati valimisprogrammides seitsmel juhul rahvuspopulistlikku rahvusriiki ja isamaalisi väärtuseid kajastavat koodi, mis oli tuvastatav ainult Isamaa (5) ja EKRE (2) programmides. Ülejäänud koode esines kõikide valimisprogrammide üleselt neljal või vähemal juhul. Demokraatliku populismi kategooriasse kuuluvaid koode tuvastati valimisprogrammides neljal korral. Järgneb näide EKRE programmist, kus erakond lubab tuua võimu kodanikele lähemale, püüdes selle abil tugevdada kodanikuühiskonda:

„Kodanikkond kui kõrgeima riigivõimu kandja vajab rohkem instrumente poliitiliste otsuste tegemiseks, seega toome võimu kodanikele lähemale. Me usume, et demokraatia sisuliseks toimimiseks peab inimesel endal olema õigus otsustada suuremate muudatuste üle oma riigis ja kodukohas. Ühiskonna usaldust riigi vastu saab tagada üksnes arusaadav, aus, õiglane ja läbipaistev riigivalitsemine. Seisame sõnavabaduse kui meie ühiskonna ühe põhiväärtuse kaitsel.“ (EKRE, 2023)

Ülaltoodud kajastub hästi demokraatliku populismi üks peamisi tunnuseid, milleks on riigivalitsemise kodanikele lähemale toomine. Taotletakse suuremat võimu rahvale rohkemate instrumentide näol, milleks võivad olla referendumid või presidendi otsevalimine.

3.1.2. Erakonnajuhtide kõned erakonnale

Keskmiselt esines kõikide kõnede üleselt populismi tunnuseid 26% tekstist. Ilmnes, et kõige rohkem populismi tunnuseid leidis EKRE juhi Martin Helme peetud kõnes, kus 82% kõnest moodustasid populistlikke tunnuseid sisaldavad tsitaadid. Antud juhul tuleb taas mainida, et EKRE oli ainus erakond, kelle puhul ei olnud võimalik kaasata analüüsi erakonna valimisteelsel kongressil peetud kõne, kuna nende strateegia oli külastada kõiki piirkondi ning ühtne kongressi kõne puudus. Seetõttu langes valik Martin Helme kõnele, mida ta pidas 2022. aasta 1. novembril Vabaduse väljakul EKRE avalikul üritusel. Asjaolu tuleb arvestada töö tulemuste tõlgendamisel uurimuse piiranguna.

Keskerakonna tollase esimehe, Jüri Ratase, valimiste-eelsel kongressil peetud kõne sisaldas populismi tunnuseid 32% ulatuses. Lauri Hussar, Eesti 200 tollane esimees, pidas erakonna kongressil kõne, mis sisaldas populismi tunnuseid 22% määral. SDE esimehe Lauri Läänemetsa ja Reformierakonna juhi Kaja Kallase kõned sisaldasid 10% populismi tunnuseid. Üllatavalt vähe populismi esines Isamaa tollase juhi, Helir-Valdor Seederi, erakonna kongressil peetud kõnes, kus seda tuvastati vaid 1% ulatuses.

Kõnede sisu osas tuvastati enim üldise populismi kategooriasse kuuluvaid tunnuseid, mida leiti kõnedes 39 juhul. Enim sellekohaseid väljaütlemisi leidis Jüri Ratase (KE) kõnes, kus neid oli üksteist. Kümnel juhul tuvastati tunnuseid Martin Helme (EKRE) ja üheksal juhul Lauri Hussari (E200) kõnedes, viiel korral avaldusid tunnused Lauri Läänemetsa (SDE) ja neljal korral Kaja Kallase (RE) kõnedes. Viimase puhul oli eliiti rünnates silmas peetud valitsust, kuhu kuulusid Keskerakond, EKRE ja Isamaa. Martin Helme on oma kõnes pidanud võimul olevat Reformierakonda korrumppeerunuks rõhutades otsustele seoses migratsiooniga ja juhtides tähelepanu kõrvale oma erakonnaliikmete skandaalidelt:

„Ei, ka julgeolekuteemal ei taha Reformierakond tegelikult valimiste eel mingit debatti pidada. Mis neil siis üle jääb? Majandusest ja maksudest rääkida ei saa, sest ette on näidata inimeste vaesumine. Rahvuslikku juttu ajada ei saa, sest tegeletakse Eesti üleujutamise slaavlastega suuremas mahus kui Karl Vaino, Jossif Stalini või Aleksander III ajal. Riigikaitsest rääkida ei saa, sest ainus tegevus, mida ette näidata, on nende enda tehtud vigade ja lammutustöö palavikuline lappimine. Mis siis järele jääb? Jutt avatusest ja sallivusest partei poolt, kes esimest korda taasiseseisvumise ajal saatis poliitilistele meelevaldustele eriuksuslased kallale? Läänelikest väärtustest valitsuse poolt, mis muudab meid meie silme all demograafiliselt idaslaavi riigiks? Õigusriigist ajal, kui prokuratuur uurib Kert Kingo paari tuhande eurost kuluhüvitist, aga ei taha kuidagi toru tõsta Liina Kersna ja Keit Pentus-Rosimannuse või Marko Mihkelsoni teemadel. Järele jääbki sõim, laim, demagoogia, valijate hirmutamise küll EKREga, küll sõjaga.“ (Martin Helme, 01.11.2022)

Täpsemalt juhitakse tähelepanu Ukraina põgenikele ja võimendatakse seda väidet, kõrvutades saabuval inimesi Stalini, Vaino ja Aleksander III aegsete rahvaste liikumisega. Lisaks mainitakse seeläbi Eesti idaslaavi riigiks muutmist. Tähelepanuväärne on ka Kert Kingo (EKRE) kuluhüvitise uurimise pisendamine ning tähelepanu juhtimine Reformierakonna liikmete väidetavatele rikkumistele, mis kohtus kinnitust ei ole leidnud. Ootuspäraselt on

enamus „korumpeerunud eliidi“ koodi alla kuuluvaid väljaütlemisi negatiivse alatooniga. Üksikutel juhtudel oli tegemist ambivalentse või vältiva tonaalsusega.

Parteijuhtide kõnedes paistis lisaks silma, et suurel hulgal kritiseeriti valitsuse kriisidega toimetulekut, mis antud töös on liigitatud üldise populismi koodina. Enim paistis sellealasel silma Jüri Ratas (KE) üheksa tsitaadiga. Lisaks leidis koodi ühel juhul Martin Helme (EKRE) ja Lauri Hussari (E200) kõnedes. Jüri Ratase juhtis oma kõnes tähelepanu mitmele kriisile:

„Täpselt nii, nagu Eesti julgeolekus ei tohi anda sentimeetriki ära võitluseta, ei tohi seda teha ka meie inimeste toimetulekus ja me ettevõtete konkurentsivõimes. Aga paraku me seda ju täna teeme. Ja vot see on valimiste põhiküsimus. See on see, mis eristab meid kõige enam – kuidas peab edasi liikuma siis, kui kõik ei ole sugugi hästi.“ (Jüri Ratas, 14.01.2023)

Populismile omaselt on riik pidevalt mingisuguses kriisis. Seda on näha Ratase tsitaadis, kus ta loetleb kolm kriisi, millega Eesti parasjagu silma pistab – julgeolek, toimetulek, ettevõtete konkurentsivõime. Lisaks annab Ratas valitsuse tööle hinnangu, et ei tehta piisavalt inimeste toimetuleku ja ettevõtete konkurentsivõime parandamises ning leiab, et Keskerakond oleks selles osas tunduvalt osavam. Ka selle koodi alla kuuluvate tsitaatide alatoon on peamiselt negatiivne või vältiv. Üksikul juhul on koodi tonaalsus positiivne, kus võrreldakse endi kriisiga toimetuleku oskust võimulolijatega.

Kõnedes tuvastati kaheksal korral rahvusliku populismi ja kahel korral vasakpopulismi tunnuseid. Vasakpopulismi leiti Lauri Läänemetsa ja Lauri Hussari kõnedes ühel korral. Rahvusliku populismi tunnused avaldusid seitsmel korral Martin Helme ja ühel korral Helir-Valdor Seederi kõnes. Martin Helme kõnest pärineb näide, kus ta juhtis tähelepanu väidetavale Ukraina põgenike Eestisse sisenemise mõjule:

„Eestisse on viimase kaheksa kuu jooksul saabunud rohkem immigrante kui kunagi varem meie ajaloos nii absoluutarvudes kui ka proportsioonis rahvastikku. Minu hinnangul on Eesti rahvaarv aga käesoleval aastal kasvanud 100 000 inimese võrra, kellest absoluutne enamik räägib vene keelt. Mida teeb Eesti haridussüsteemile sellise hulga umbkeelsete inimeste lisandumine? Mida teeb ravijärjekordadele? Mida teeb kinnisvarahindadele, kui Eestisse lisandub mõne kuuga veel üks Tartu-suurune Lasnamäe! Mida teeb see eesti keele kasutusele? Reformierakond sellest rääkida ei taha, vaid kuulutab, et nende asjade pärast

muretsimine, oma inimeste eest seismine on kindel tõend teie Kremli-meelsusest ja putinismist!“ (Martin Helme, 01.11.2022)

Oma väites, et Eesti rahvaarv on suurenenud 100 000 inimese võrra, lähtub Helme oma hinnangutest, kinnitamata seda mingisuguse ametliku statistika abil, pisendades seeläbi valitsuse otsuseid Ukraina põgenike vastuvõtmisel. Lisaks loetleb EKRE juht üles rea eluvaldkondi, mis tema hinnangul kannatavad, et rõhuda oma valijaskonna emotsioonidele. Antud teemadest rääkimine aga võrdub Helme jutus Reformierakonna jaoks Kremli-meelsuse ja putinismiga.

Erakonnajuhid kommenteerisid erakonnale peetud kõnedes ka valitsused otsuseid või nende tegemata jätmist. Seesuguseid kodeeritud tsitaate tuvastati neljal korral Lauri Hussari kõnes ja kahel korral Lauri Läänemetsa kõnes. Lauri Hussar jagas oma kõnes kriitikat kõigi tolleaegsete parlamendierakondade osas, pidades neid esiti korrumppeerunuks ja seda seetõttu, et on üritatud heastada oma valesid valikuid:

„Selle riigivalitsemistsükli jooksul on valitsusvastutust kandnud kõik tänased parlamendierakonnad. Kirsina tordil nende tegevuse kohal on maksumaksjate raha täiendav kulutamine helikopteri- või katuserahana, et pisutki kompenseerida enne valimisi oma möödalaskmisi ja tegematajätmisi.“ (Lauri Hussar, 15.01.2023)

Hussar seob selles näites kaks populismi tunnust, pidades eelmisi valitsusi esialgu korrumppeerunuks seoses katusrahade jagamise süsteemiga, mis tema sõnul on luhtaläinud katse varjata valesid ja tegemata jäetud otsuseid. Tegemist on tüüpilise eliidivastase kriitikaga, kus juhitakse tähelepanu võimulolijate negatiivsetele juhtumistele.

3.1.3. Erakonnajuhtide debatt

Kokku said debatis valimisse kuulunud erakonnajuhid sõna 113 korral, neist kolmekümnel kuuel juhul ehk 32% avaldusid populismi tunnused. Debati käigus arutleti järgnevate teemade üle: eelarvepoliitika, toetused, julgeolek ja riigikaitse ning Eesti väärtusruum. Sellest tulenevalt olid piiratud ka potentsiaalselt avalduvad populismi tunnused. Asjaolu tuleb arvestada tulemuste tõlgendamisel uurimuse piiranguna.

Enim tuvastati populistlikke tunnuseid Martin Helme puhul, kelle sõnavõttudes avaldusid tunnused 13 juhul 18-st ehk 72%. Jüri Ratas väljendas populistlikke tunnuseid kaheksal juhul 14-st sõnavõtust. Helir-Valdor Seederi 17-st sõnavõtust tuvastati populismi viiel juhul, mis on 29%. SDE juht Lauri Läänemetsa sõnavõttudes kajastusid populismi tunnused 25% juhtudest ehk neljal korral 16-st. Lauri Hussar väljendas populismi tunnuseid 19% ulatuses ehk kolmel

korral kuueteist sõnavõtu jooksul. Kaja Kallase sõnavõttudes leidis populismi tunnuseid 5% ehk ühel juhul 21 sõnavõtu jooksul. Seda aitab ilmestada tõsiasi, et paljud populistlikud väljaütlemised olid suunatud Reformierakonna juhi suunas, millele Kaja Kallas valdavalt vastas kas väiteid ümber lükates või populismivastaselt.

Sisu osas kajastus erakonnajuhtide debatis kõige rohkem üldise populismi kategooriasse kuuluvat koodi „kriisiga toimetulek“, mida tuvastati kokku koguni 16 korral. Enim sedalaadi tunnuseid leiti Martin Helme väljaütlemistes, mida oli kuus. Neljal juhul väljendusid „kriisiga toimetuleku“ populismi tunnused Jüri Ratase sõnavõttudes ning kahel juhul Lauri Hussari, Lauri Läähemetsa ja Helir-Valdor Seederi sõnavõttudes. Järgnevalt on välja toodud näide ühe Martin Helme sõnavõtu näol, kus väidetakse teadvat tõelist energiahindade tõusu põhjust:

„Ja vastus on väga lihtne – üks kõige olulisemaid sisendeid, mis meil on, on energia ja energiahindade tõus on ju tapnud ära meie ettevõtete konkurentsivõime. See on selle majanduslanguse tegelik põhjus. Lauri Hussar räägib teisest sambast kui inflatsiooni põhjustajast – no see on ju nali! Inflatsiooni põhjustaja on olnud kümme aastat kestev rahatrükk ja rohepööre, mis on energiahinnad lakke ajanud, nii et selles mõttes, saame ikka aru, mis see päris põhjus on.“ (Martin Helme, 01.03.2023)

Antud näites on eliit, kelle kriisiga toimetulekut hinnatakse, tuvastatav mitmel tasandil. Esiteks räägitakse energiahinna tõusudest, kus peetakse silmas võimul olevat valitsust, teiseks tuuakse mängu Euroopa Liidu institutsioonid, kui mainitakse rahatrükki ja rohepööret. Ilma tausta avamata on õhku visatud loosung, justkui oleks energia hinna tõusus süüdi need kaks asjaolu. Samal ajal pisendatakse teisi faktoreid, antud juhul pensionireformi, millel on samuti mängida oma roll majandusliku olukorra kujunemises.

Debatis tuvastati viiel juhul valituse otsuseid kritiseerivaid tsitaate, mis on töös samuti üldise populismi all kategoriseeritud. Väljaütlemistega esinesid Martin Helme ja Jüri Ratas kahel korral ning Lauri Läänemets ühel korral. Üldise populismi kategooriasse kuuluvad ka kolmel korral tuvastatud „korrumppeerunud eliidi“ koodi tsitaadid. Neid tuvastati korra Kaja Kallase, Martin Helme ja Lauri Hussari sõnavõttudes. Kaja Kallas esines debatis väljaütlemisega, kus ta kritiseeris üht eelnenud valitsust toetuste jagamisel:

„Et selles mõttes, see jutt toetustest, mida EKREIKE valitsus tegi, me mäletame neid toetuseid – Porto Franco sai toetust näiteks. See on üks maja Tallinna

kesklinnas, COVID-is, justkui kriisis kõige rohkem pihta saanud ettevõtte. Et need toetused ei läinud mitte majanduse elavdamiseks.“ (Kaja Kallas, 01.03.2023)

Ülaltoodud näites peetakse eliidiks 2019. aasta valimiste järel moodustatud valitsusele, kuhu kuulusid Keskerakond, EKRE ja Isamaa. Tollast valitsust peetakse korrumppeerunuks seetõttu, et COVID-kriisi ajal tehtud toetuste käigus eraldati raha ka Tallinnasse ehitatavale ärihoonele Porto Franco. Muuhulgas viidatakse sellele, et Keskerakond ja osad erakonna liikmed olid osalised kriminaaluurimises, mis puudutas korrupsioonikahtlustust seoses väidetavate rahade liikumisega Keskerakonnale teatud hüvede eest Porto Franco ehituse juures. Lisaks üldistatakse selle väitega kõiki toetusi, kui öeldakse, et need ei läinud majanduse elavdamiseks.

Vasakpopulistlikust kategooriast tuvastati debati käigus populismi tunnuseid, mis kuulusid „majandusliku ebavõrdsuse“ ja „kaasatuse“ koodi alla. Mõlemat koodi tuvastati kahel juhul. Majanduslikust ebavõrdsusest rääkisid ühel juhul Martin Helme ning Jüri Ratase. Ühes Lauri Läänemetsa ja Jüri Ratase sõnavõtus tuvastati „kaasatuse“ kood. Huvitav on näha, et ühes EKRE esindaja sõnavõtus sai tuvastada vasakpopulismi tunnust. Jüri Ratase näide kaasatusest hõlmas endas põhjuseid, miks jätta alles kolmandate riikide kodanikele valimisõigus kohalike omavalitsuste tasandil:

„Et ma tahtsin vastata Helirile, seesama nagu see Isamaa hirmutamise, et me lähme jälle mingitelt oma inimestelt, kes siin elavad, midagi ära võtma. Et kui meil on julgeolek ja meil on riigikaitse, siis see ei alga tegelt sellest, kui võimsad on meil erinevad kahurid. See algab tegelikult sellest, kui tugev on Eesti ühiskond, kui suuresti me suudame seda ühiskonda koos hoida. Ja ei saa kuidagi öelda, et siin riigis kolmandate riikide kodanikud, kes elavad, töötavad, nende lapsed käivad lasteaias, koolis jne, et nüüd Isamaa ütleb, aga vaata nüüd me võtame teilt veel valimisõiguse ära. Ma ei näe mitte kuidagi, kuidas see aitab Eesti julgeolekule sisemiselt kaasa. Pigem see nõrgestab seda!“ (Jüri Ratase, 01.03.2023)

Näitest nähtub vasakpopulismile omane tunnus, kus kõiki ühiskonna liikmeid peetakse oluliseks, kedagi ei saa jätta otsustusprotsessidest välja sõltuvalt nende rahvusest või muu tunnuse alusel. Lisaks mainib Ratase veel, et tegemist oleks julgeoleku nõrgestamisega, kui võtta valimisõigus ära kolmandate riikide kodanikelt. Selles võib näha Jüri Ratase püüdu ülistada eesti rahvast sõltumata nende päritolust, mida saab samuti pidada vasakpopulismi tunnuseks.

Rahvusliku populismi alla kuuluvatest koodidest leiti debatis tehtud sõnavõttude osas üheksal juhul „julgeoleku“ koodi alla kuuluvaid väljaütlemisi. Enim tuvastati neid tunnuseid Martin Helme ütlemites – kuuel juhul. Ühel korral tuvastati tunnuseid ka Helir-Valdor Seederi ja Lauri Läänemetsa sõnavõttudes. Lisaks esines Seederi väljaütlemistes ühel korral ka „põhiseadusliku korra“ ning „rahvusriigi ja isamaaliste väärtuste“ koodi alla kuuluvaid sõnavõtte. Martin Helme repertuaaris kajastusid ka „massiimmigratsiooni“ ja „EL vastasuse“ koodide alla kuuluvaid teemasid. Kuna valimiste üheks peamiseks küsimuseks oli julgeolek, siis ei ole kuigi üllatav, et ühel juhul leidis selle teemalist rahvusliku populismi tunnust Lauri Läänemetsa sõnavõttudes. Martin Helme väide julgeoleku valdkonnas juhtis tähelepanu, et 40% rahast, mida valitsus on suunanud riigikaitseks, läheb selle katteks, mida oleme ära andnud Ukrainale, vähendades seeläbi Eesti kaitsevõimet:

„Jaa, no riigikaitse kuludega on üldiselt Eestis hästi, et kõik on nõus, et on vaja teha. Küsimus on, et kust me võtame raha. Meie arvame, et me peame võtma ikkagi ka riigikaitseinvesteeringute jaoks laenu, et need asjad kiiresti ära teha. Aga rohkem kui rahast me peaksime ikkagi rääkima võimekutest, võimekustest, millega, mida me selle rahaga ostame. Ja no häda on selles, et Kaja hakkab kindlasti kiitlema, et nad panid miljard eurot riigieelarvest riigikaitseks. Tegelikult sellest 400 miljonit läheb selle katmiseks, mis me oleme ära andnud Ukrainale. Nii et tegelikult järgi jäi ainult 600 miljonit, mis oli sama suurusjärgu kui kaks-kolm aastat tagasi. (Martin Helme, 01.03.2023)

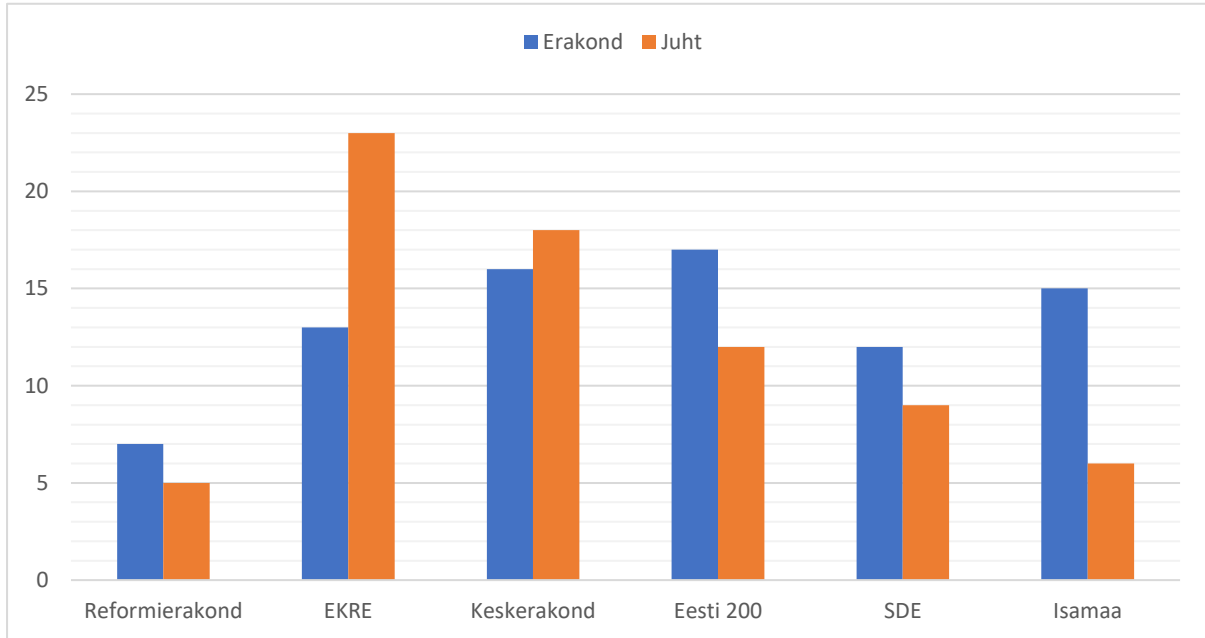
Näites peab ta seesugust rahakasutust paigalseisuks, kuna alles jääb samas suurusjärgus summa, nagu oli eelarves ettenähtu mõned aastad tagasi. Tegemist on rahvusliku populismiga, kuna väite aluseks on, et valitsus, selle asemel, et suurendada Eesti kaitsevõimekust, teeb tegelikult Ukrainat toetades vastupidist.

3.1.4. Erakond versus erakonnajuht

Viimase kolme alapeatüki alusel saab öelda, et sõltuvalt erakonnast erineb populismi tunnuste esinemise osakaal erakonna ja erakonnajuhi tasandil. Nagu selgub jooniselt 3, on ainult kaks parteid, kelle juhtide sõnavõttudes on tuvastatud rohkem populismi tunnuseid kui erakonna valimisplatvormides. EKRE juhi Martin Helme puhul leiti enim populismi tunnuseid sisaldavaid kodeeritud tsitaate juhtide tasandil, neid tuvastati kokku 23. Teiseks on Keskerakonna juht Jüri Ratas, kelle puhul leiti populismi tunnuseid sisaldavaid kodeeritud tsitaate 18 korral. Ülejäänud nelja erakonna puhul on valimisplatvormides esinenud mõnevõrra

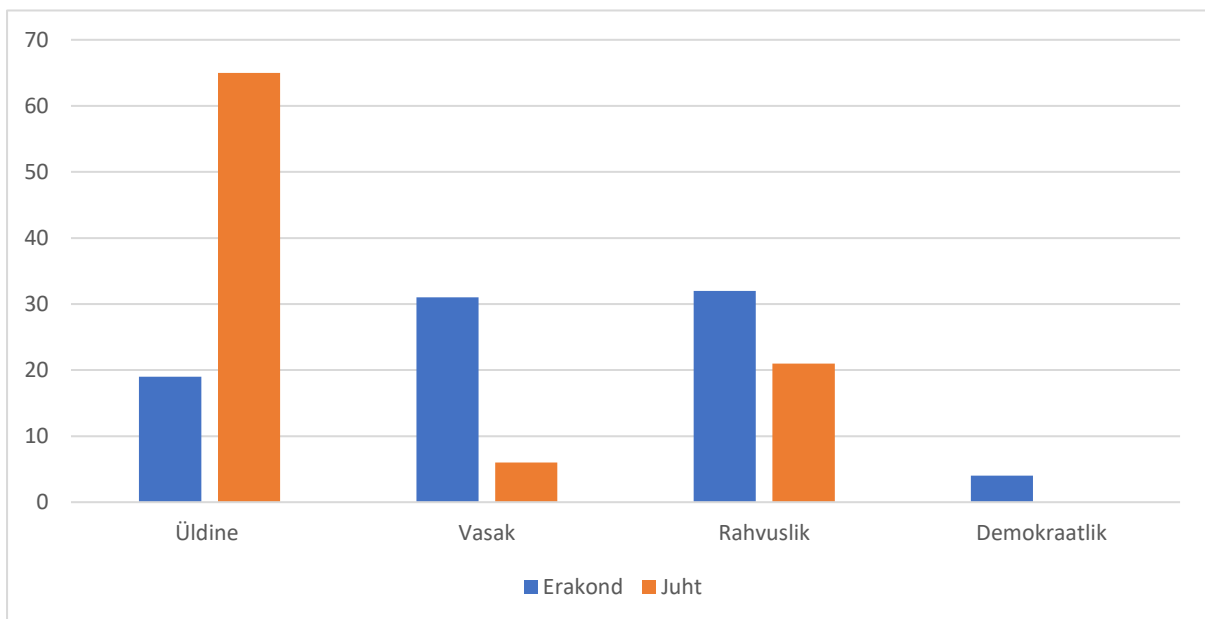
rohkem populistlikke tunnuseid sisaldavaid kodeeritud tsitaate kui juhtide sõnavõttudes. Erakonna tasandil tuvastati enim populismi tunnuseid sisaldavaid kodeeritud tsitaate Eesti 200 valimisprogrammist, kui leiti 17 vastavat tekstilõiku. Neile järgnesid Keskerakond 16 ja Isamaa 15 kodeeritud tsitaadiga.

Joonis 3: Populismi tunnustega kodeeritud tsitaatide arv erakonna ja juhi võrdluses.

Allikas: autori koostatud.

Joonis 4: Populismi liigid erakonna ja juhi võrdluses.

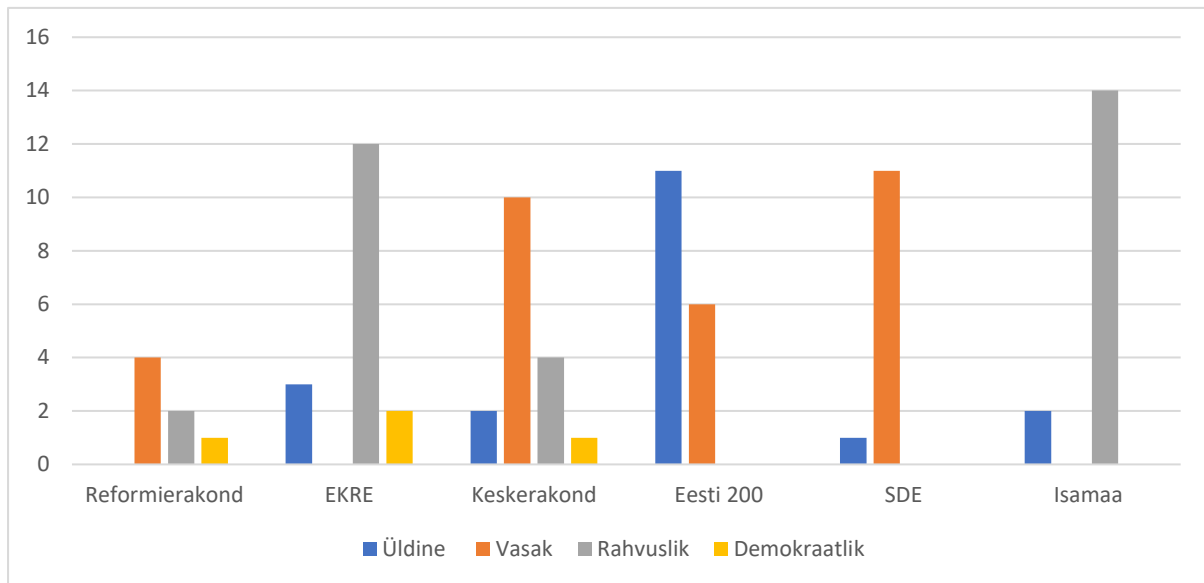

Allikas: autori koostatud.

Üldiselt erinesid populismi tunnused erakondade ja juhtide võrdluses omajagu. Jooniselt 4 on näha, et ülekaalukalt esineb juhtide seas kõige rohkem üldise populismi tunnuseid, samal ajal erakonna tasemel jääb üldine populism pingerivis alles kolmandale kohale. Lisaks saab välja tuua, et juhtide tasemel ei kajastu kuigi suurel määral spetsiifilised populismi liigid, rahvusliku populismi tunnuseid esines 21 korral ja vasakpopulismi tunnuseid kuuel korral. Demokraatliku populismi tunnused ei kajastunud juhtide väljaütlemises üldse. Sellest on võimalik järeldada, et juhtide tasemel ei ole populistlikud väljaütlemised kuigi palju seotud nende maailmavaatega, vaid pigem kasutatakse sõnavõttudes üldiseid populismi tunnuseid sisaldavaid võtteid nagu eliidi- ja pluralismivastasust ning võimulolijate kritiseerimist. Erakonna tasemel on üsna võrdsel tasemel nii vasak- kui rahvuslik populism vastavalt 31 ja 32 korraga. 19 korda tuvastati erakonna tasandil üldist populismi ja demokraatliku populismi kõigest neljal juhul. Näib, et erakonna tasemel mängib maailmavaade rohkem rolli kui juhtide tasandil.

Erakonna tasandil kajastus üldine populism kõige enam Eesti 200 programmis 11 korral. Samas tuvastati seda vähesel määral ka EKRE (3), Keskerakonna (2), Isamaa (2) ja SDE (1) programmides. Vasakpopulismi tunnuseid leiti kõige rohkem SDE programmis, kus seda kajastus 11 juhul. Neile järgnesid Keskerakond kümne, Eesti 200 kuue ja Reformierakond nelja korraga. Oodatult EKRE ega Isamaa programmides vasakpopulismi tunnuseid ei tuvastatud. Rahvusliku populismi tunnuseid kajastus kõige rohkem Isamaa programmis, kus neid leiti 14 juhul. 12 juhul tuvastati tunnuseid EKRE programmis. Mõnevõrra üllatuslikult leiti tunnuseid ka Keskerakonna (4) ja Reformierakonna (2) programmides. Siinkohal tasub arvestada, et väga tähtis osa toimunud valimiste eel lasus julgeolekul ja riigikaitsele. Neil teemadel on lihtsam väljendada rahvusliku populismi tunnuseid. Joonisel 5 on välja toodud uurimuses kajastunud populismi liigid erakonna tasandil.

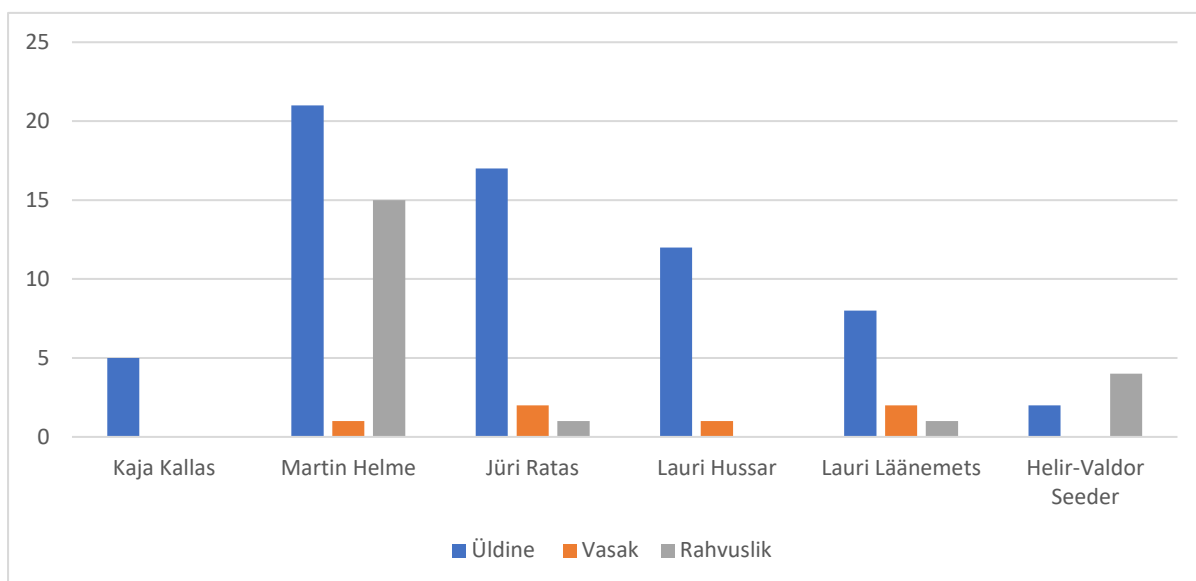
Joonis 5. Populismi liigid erakonna tasandil.

Allikas: autori koostatud.

Juhtide tasandil esines selgelt rohkem üldist populismi – seda tuvastati kõigi juhtide sõnavõttudes ja kogu esinenud tunnuste arv oli samuti tunduvalt kõrgem erakonna tasandil nähtust. Kõige rohkem paistis üldise populismi tunnustega silma Martin Helme (EKRE), kelle sõnavõttudes tuvastati neid 21 juhul. Talle järgnes 17 korruga Jüri Ratase Keskerakonnast. Lauri Hussari (E200) sõnavõttudes tuvastati üldist populismi 12 juhul, Lauri Läänemetsa (SDE) puhul kaheksal korral. Kaja Kallase (RE) puhul oli see number viis ja Isamaa juhi Helir-Valdor Seederi puhul kaks. Nagu eelnevalt välja toodud, oli maailmavaatelise populismi esinemissagedus juhtide puhul harv ja demokraatliku populismi ei tuvastatud üldse. Ainuke erand on rahvusliku populismi puhul Martin Helme, kelle sõnavõttudes tuvastati neid tunnuseid 15 juhul. Helir-Valdor Seederi jutus kajastusid need neljal korral. Samuti tuvastati neid üllatuslikult kolmel korral Jüri Ratase ja ühel korral Lauri Läänemetsa sõnavõttudes. Vasakpopulismi tunnuseid leiti kahel korral Lauri Läänemetsa ja Jüri Ratase puhul ning natuke ootamatult ühel korral Martin Helme sõnavõttudes. Samuti tuvastati ühel korral tunnuseid Lauri Hussari puhul.

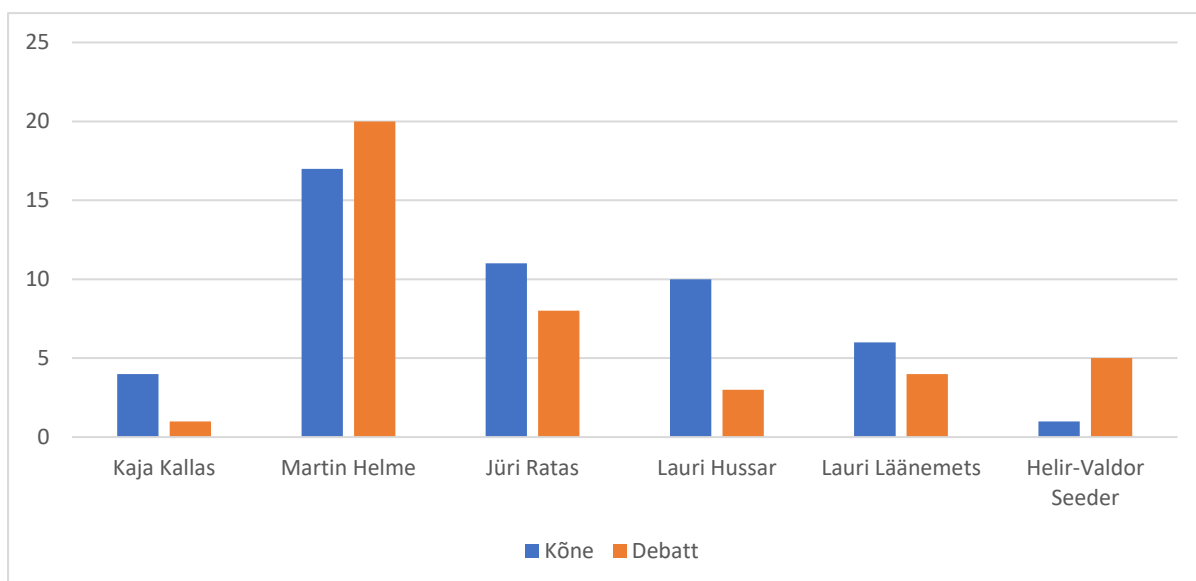
Joonis 6. Populismi liigid juhi tasandil.

Allikas: autori koostatud.

Vaadates juhtide sõnavõtte lähemalt ja võrreldes neid debati ja kõne tasandil (Joonis 7), on näha, et neljal juhul tuvastati populismi tunnuseid kõnedes rohkem kui debatis. Ainult kahel juhul – Martin Helme ja Helir-Valdor Seeder – tuvastati debatis rohkem populismi tunnuseid kui kõnes. Martin Helme kõnes esines enim populismi tunnuseid, kus neid tuvastati 17 juhul. Talle järgnesid Jüri Ratas 11 ja Lauri Hussar kümne korraga. Ka debatis tuvastati kõige rohkem populismi tunnuseid Martin Helme väljaütlemistes, neid oli 20. Talle järgnesid Jüri Ratas kaheksa ja Helir-Valdor Seeder viie juhuga.

Joonis 7. Populismi tunnuste arv juhtide kõnedes ja debatis.

Allikas: autori koostatud.

Sisult kattusid suurem osa teemasid nii kõnedes kui debatis, peamiselt paistsid välja üldise populismi tunnused – kõnedes olid kõige rohkem esindatud koodid „korrumppeerunud eliit“ ja „kriisiga toimetulek“, debatis „kriisiga toimetulek“ ja „valitsuse otsused“. Jüri Ratase kõnest tuvastati enim üldise populismi tunnuseid, seda 11 juhul. Martin Helme ja Lauri Hussari kõnedes kajastusid teemad vastavalt kümnel ja üheksal korral. Huvitav oli, et ka Kaja Kallase kõnes tuvastati kahel korral „korrumppeerunud eliidi“ koodi alla kuuluvaid väljaütlemisi, seda juhtudel, kui Kallas rääkis valitsusest, mille moodustasid Keskerakond, EKRE ja Isamaa.

3.2. Järeldused

Analüüsi käigus selgus, et populismi tunnused on tuvastatavad iga erakonna programmides ning erakonnajuhtide avalikes esinemistes. Samas saab väita, et tunnuste esinemise sagedus ei ole erakondade üleselt kuigi kõrge. Küll aga erinevad märgatavalt populismi tunnuste esinemise sagedused erakondade vahel. Oodatult tuvastati vähim populismi tunnuseid Reformierakonna poolt, kuna tegemist on parteiga, mis on käesoleval sajandil kõige rohkem olnud osaline Eestit juhtivates valitustes. Suur osa ülejäänud erakondade populismist oli suunatud just Reformierakonnale. Kõige rohkem leiti populismi tunnuseid EKRE repertuaarist, peaaegu võrdväärselt leiti populismi tunnuseid ka Keskerakonna ja Eesti 200 puhul. SDE ja Isamaa olid loetletud erakondadest selles arvestuses pisut maas.

Selgus, et kõige rohkem on uuritud žanrites väljendunud tunnuseid antud töös üldiseks populismiks defineeritud liigi hulgas. Sarnases suurusjärgus tuvastati vasak- ja rahvusliku populismi tunnuseid ning selgelt vähim avaldus demokraatliku populismi tunnuseid. Programmides paistis välja, et enim on esindatud vasakpopulismi tunnused, peamiselt räägiti seal rahva kaasatuse teemadel. Siin paistsid populismi tunnustega kõige rohkem silma SDE ja Keskerakond. Lähedane tulemus oli ka rahvusliku populismi tunnuste avaldumises, kus teemade ring oli mõnevõrra laiem, kuid rohkem paistsid silma julgeoleku ning rahvusriigi ja isamaaliste väärtuste alased teemad. Enim avaldusid rahvusliku populismi tunnused Isamaa ja EKRE puhul. Üldist populismi esines programmides oodatust vähem. Programmides kajastusid kõige rohkem valitsuse üldiseid otsuseid ja kriisiga toimetulekut kritiseerivad teemad. Tasub mainida, et selgelt rohkem esines üldiseid populismi tunnuseid Eesti 200 programmis. Demokraatliku populismi kajastus programmides kõigest neljal korral, seda Reformierakonna, EKRE ja Keskerakonna puhul.

Erakonnajuhtide puhul nähtus, et populismi teemade esinemine ei erine kuigipalju sõltuvalt sellest, kas tegemist on kogu valijaskonnale suunatud esinemise või erakonnaliikmetele

suunatud kõnega. Ühelgi juhul ei tuvastatud juhtide sõnavõttudes demokraatliku populismi tunnuseid, sõltumata žanrist. Kui jutt oli suunatud avalikkusele, näiteks erakonnajuhtide debatis ERR-i valimisstudios, siis tuli populismi tunnuseid kõige rohkem esile üldise populismi vallas. Seda oli ka oodata, kuna debatt on soodne hetk avaldada survet võimalikele tegijatele, rünnates neid populistlikke võtteid kasutades. Kõige rohkem leidis debatis eliidivastaseid kommentaare, näiteks valitsuse kriisiga toimetuleku ja üldiste otsuste osas. Teatud määral kajastus debatis ka rahvusliku populismi tunnuseid. Oodatult oli neid kõige rohkem võimalik tuvastada EKRE juhi Martin Helme sõnavõttudes. Tunnuseid avaldus mõnel korral ka Isamaa juhi ja üllatuslikult ühel korral SDE juhi väljaütlemistes. Vasakpopulistlike tunnuseid avaldus vähesel määral nii Keskerakonna, SDE kui ka EKRE sõnavõttudes. Rahvusliku populismi puhul oli peamiseks teemaks julgeolek. Vasakpopulismi puhul räägiti vähesel määral majanduslikust ebavõrduisusest ja rahva kaasatusest. Debati puhul tuleb kindlasti arvesse võtta, et teemad oli dikteeritud saatejuhtide poolt, mis mõjutasid ka seda, mis teemadel oli võimalik populismi tunnuste avaldamine. Parteijuhtide kõnedest erakonnale tuli välja, et samuti on enim kajastuvaks populismi liigiks üldine populism. Enim räägiti eliidi korrupsioonitasemest ja kriisiga toimetuleku oskusest. Vähesel määral leidis rahvusliku populismi tunnuseid, kus räägiti näiteks massiimmigratsioonist ja selle vastasusest. Vasakpopulismi tunnuseid kajastus kõnedes ootamatult vähe.

Kui võrrelda käesoleva töö ja 2023. aasta Riigikogu valimiste tulemusi, siis saab teha järgnevaid järeldusi. Esiteks, oodatult on kõige vähem populistlik erakond Reformierakond, kes on viimase paarikümne aasta jooksul kõige rohkem valitsusvastutust kandnud. Kuna suur osa populismist hõlmab võimalolijate kritiseerimist, siis ei olnudki kuigi ootuspärane, et Reformierakond iseend kritiseeriks. Teiseks, kui jätta kõrvale Reformierakond, siis on näha, et antud töös leitud populismi tunnuste kajastumise sageduses peegeldub hästi valimiste tulemus. Valimistel teise tulemuse teinud EKRE puhul tuvastati enim populismi tunnuseid, neile järgnes valimistel kolmandaks jäänud Keskerakond, kellele omakorda järgnesid Eesti 200, SDE ja Isamaa. Samas järjestuses oli ka 2023. aasta Riigikogu valimiste tulemus (Vabariigi Valimiskomisjon, 2023).

Samuti selgus, et populismi tüübid vastavad päris hästi sellele, kus erakonnad poliitilisel maastikul paiknevad. Niinimetatud uue tulija rollis olev Eesti 200 puhul tuvastati enim üldisele populismile omaseid tunnuseid, muuhulgas eliidivastasust. Seda oli ka oodata, sest teoreetilisest raamistikust lähtudes kasutavad uued tulijad tihti eliiti ründavat populismi, et jõuda võimule lähemale. Tihti rõhutakse sellele, kuidas ollakse teistsugused ja antakse rahvale

lootust muutusteks. Seda sai näha ka Eesti 200 puhul. Nii EKRE kui Isamaa puhul suuri üllatusi polnud – peamiselt olid nende populismi tunnused rahvuslikku ja üldist tüüpi. Isamaa puhul muid tunnuseid ei tuvastatudki. EKRE puhul leiti ühel juhul vasakpopulismile omast tunnust, kui Martin Helme rääkis eestlaste majanduslikust ebavõrdsusest. Enne analüüsi oodati mõnevõrra rohkemat demokraatliku populismi avaldumist EKRE puhul, kuid see kajastus nende programmis vaid kahel korral. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ja Keskerakonna puhul olid peamised populistlikud tunnused vasakpoolsed. Keskerakonna puhul sai näha ka palju üldist populismi, kui peamiselt väljendati eliidivastasust. Olles olnud hiljuti valitsuse liige ja nüüd sealt välja tõugatud, oli Reformierakonna vastasus neilt ka oodatud.

3.3. Arutelu

Bakalaureusetöö raames läbi viidud analüüsi käigus tekkisid autoril mõned mõtted, kuidas oleks võimalik samas kontekstis läbi viidud uurimuse tulemusi mõne teise dimensiooni läbi selgitada. Alustuseks tasub mõelda, kuidas oleks võimalik seletada vasak-parem skaala abil, kui palju ja milliseid populismi liike kasutatakse. Oleks huvitav võrrelda, kas mõne käsitluse alusel vasak-parem skaalal paiknemine vastab erakondade jutupunktides esinevate populismi liikidega. Kas need pigem kattuvad või saab seal näha varieeruvust?

Teiseks oleks huvitav uurida, kuidas ja mil määral avaldub Eesti erakondades populismivastasus. Mõnel määral sai seda näha erakonnajuhtide debatis, kui Kaja Kallas alatasa tõrjus tema ja Reformierakonna pihta tehtud süüdistusi. Antud töös jäi see dimensioon paraku täpsemalt uurimata, kuid oleks huvitav ja oluline näha, kas populismivastaseid tunnuseid kajastub ka erakonnatasandil ja muudes žanrites. Siinkohal võib takistuseks saada teemakohaste teoreetiliste allikate vähesus.

Lisaks saaks võrrelda erinevate valimiskampaaniate käigus esinevaid populismi liike. Seda oleks võimalik teha mitmel eri moel, näiteks võrreldes kahte järjestikkust Riigikogu valimiskampaaniat või võttes võrdluspunktiks erinevad valimised – kohaliku omavalitsuse volikogude valimised või Euroopa Parlamendi valimised. Kuna 2024. aastal on aset leidmas Euroopa Parlamendi valimised, oleks juba lähiajal võimalus säärase uurimuse läbi viimiseks.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida populismi liikide avaldumist Eesti parlamendierakondade seas seoses üha kasvava populismi esiletõusuga kogu maailmas. Uurimus põhines teoreetilisel raamistikul, mille alusel populism ei ole halb ega hea, sõltub alati kontekstist ja sellest, kelle puhul populistlike tunnuseid tuvastatakse. Populismi nähti õhukese ideoloogiana, mis haakub alati teiste laiapõhjaliste ideoloogiatega. Töö käigus analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu 2023. aasta Riigikogu valimistel valituks osunud erakondade valimisprogramme, erakonnajuhtide kõnesid erakonnale ja erakonnajuhtide debatti valimiste eel. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu anti võimalikult täpne ülevaade uuritud juhtumist, kui valimiskampanias populismi esinemist uuriti kolmes žanris kuue erakonna osas.

Töö käigus otsiti vastust küsimusele, millised populismi liigid ja teemad väljendusid erakondade valimiskampaniates erinevate žanrite hulgas. Leiti, et enim leidis valimiskampanias üldise populismi tunnuseid, sarnases koguses leiti vasak- ja rahvusliku populismi tunnuseid ning väga vähesel määral ka demokraatliku populismi tunnuseid. Selle juures tuleb arvesse võtta, et üldiselt ei olnud populismi levik kuigi laialdane. Kõige rohkem tuvastati kodeeritud tsitaatide seas populistlike tunnuseid EKRE kampanias, nende levinuimaks populismi liigiks oli rahvuslik populism, kuid olulisel määral esines ka üldise populismi tunnuseid. Keskerakonna ja Eesti 200 populistlike tunnuste arv oli üsna sarnane. Mõlemal juhul oli enim tunnuseid üldise populismi vallas, Keskerakonna puhul esines märkimisväärselt ka vasakpopulismi. SDE ja Isamaa olid selles osas samuti üsna sarnase tulemusega, mõlema puhul sai märgata ka oodatud populismi liigi suuremat esinemist – SDE puhul vasakpopulism ja Isamaa puhul rahvuslik populism. Oodatult tuvastati kõige vähem populismi tunnuseid Reformierakonna repertuaarist.

Valimiskampanias tuvastati populismi tunnuseid erakondade üleselt kõige rohkem eliidi kritiseerimise, rahva kaasatuse ja julgeoleku teemadel. Lisaks leidis kinnitust ootus, et vastavalt erakonna positsioonile poliitilisel maastikul avalduvad ka populismi liigid. Nimelt oli näha, et uute tulijate ja opositsioonierakondade puhul kajastus suurel määral üldine populism, mis hõlmab endas paljuski eliidi ründamist, olgu selleks valitsuse otsuste või kriisiga toimetuleku kritiseerimine. Lisaks selgus, et nii vasak- kui rahvuslik populism kajastuvad tunduvalt rohkem erakondades, kes end vastavalt identifitseerivad. Üllatav oli näha, et demokraatliku populismi tunnuseid kajastus valimiskampanias kõigest neljal korral erakondade valimisprogrammides. Viimaks selgus tööst, et ei ole olulist erinevust, kas juht esineb kogu valijaskonnale või oma

erakonnale, populismi osakaal on üsna sarnane, mõneti erinevad ainult teemad, mida käsitletakse.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et populismi esinemine Eesti poliitmaastikul on selgelt nähtav kõigi osaliste seas. Tunduvalt rohkem rakendavad populismi tunnuseid opositsioonierakonnad ja parlamendivälised tegijad. Erakonna tasandil esineb populismi väga vähesel määral, erakonnajuhtide tasandil on populismi näha rohkem, kuid mitte ülemäära palju. Juhtide puhul on näha rohkem üldist populismi, kuid parteide tasandil tuleb mängu erakondade maailmavaade. Demokraatiale potentsiaalselt positiivse mõjuga demokraatliku populismi esinemine on valimiskampania näitel vähene.

Kasutatud allikate loetelu

- Bugaric, Bojan. (2019). „The two faces of populism: Between authoritarian and democratic populism“. *German Law Journal* 20(3): 390-400.
- Canovan, Margaret. (1999). „Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy“. *Political Studies* 47(1): 2–16.
- Canovan, Margaret. (2004). „Populism for political theorists?“. *Journal of Political ideologies* 9(3): 241-252.
- De Cleen, Benjamin, Glynos, Jason, Mondon, Aurelien. (2018). „Critical research on populism: Nine rules of engagement“. *Organization* 25(5): 649-661.
- Eesti Keskerakond. (2023). „Valimisplatvorm Riigikogu XV koosseisu valimistel“. <https://s3.documentcloud.org/documents/23572473/keskerakonna-valimisplatvorm-2023.pdf> [külastatud 21.11.2023].
- Eesti Konservatiivne Rahvaerakond. (2023). „Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna 2023. aasta Riigikogu valimiste programm“. https://ekre.ee/ekre_2023_aasta_riigikogu_valimiste_programm/ [külastatud 21.11.2023].
- Eesti Rahvusringhääling. (2023). „Valimisstuudio: 5“. 01.03.2023. <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/valimisstuudio-5-409223> [külastatud 20.11.2023].
- Eesti Reformierakond. (2023). „Reformierakonna valimisprogramm 2023: kindlates kätes Eesti!“ https://reform.ee/riigikogu-valimised-2023/wp-content/uploads/2023/01/Reformierakond_Kindlates-kates-Eesti_programmiraamat_DIGI.pdf [külastatud 21.11.2023].
- Erakond Eesti 200. (2023). „Riigikogu valimised 2023“. <https://eesti200.ee/programm/> [külastatud 22.11.2023].
- Freeden, Michael. (1998). „Is nationalism a distinct ideology?“. *Political Studies* 46(4): 748–765.
- Freeden, Michael. (2003). *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Helme, Martin. (2022) “Martin Helme kõne Vabaduse väljakul,” 01.11.2022, <https://arvamus.postimees.ee/7638148/martin-helme-oodata-on-alatuid-valesid-ja-absurdseid-vaiteid> [külastatud 04.12.2023].

Heywood, Andrew. (2021). *Political Ideologies: An Introduction*. 7th edition. London: Palgrave Macmillan, pp. 169-185.

Hussar, Lauri. (2023). "Kõne Eesti 200 valimiskongressil Tallinnas". 15.01.2023, <https://www.err.ee/1608853262/lauri-hussar-valimistel-otsustatakse-kas-eesti-laheb-edasi-voi-tagasi> [külastatud 24.11.2023].

Isamaa Erakond. (2023). „Eestluse elujõud: Isamaa valimisprogramm 2023“. <https://isamaa.ee/iwp/wp-content/uploads/2023/01/Isamaa-PROGRAMM-RK2023-pikk-02.pdf> [külastatud 22.11.2023]

Jansen, Robert S. (2011). „Populist mobilization: A new theoretical approach to populism“. *Sociological Theory* 29(2): 75–96.

Kallas, Kaja. (2023). "Kaja Kallas: koos me võidame niikuinii". 14.01.2023. <https://www.err.ee/1608853175/kaja-kallas-koos-me-voidame-niikuinii> [külastatud 24.11.2023].

Kilp, Alar. (2015). „Populismi demokraatlikud funktsioonid.“ *Riigikogu toimetised* 32:74-83. <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2015/12/Alar-Kilp-Populismi-demokraatlikud-funktsioonid.pdf> [külastatud 04.01.2024].

Lewandowsky, Marcel, Schwanholz, Julia, Leonhardt, Christoph, Blätte, Andreas. (2022). "New parties, populism, and parliamentary polarization: evidence from plenary debates in the German Bundestag." *The Palgrave handbook of populism*, pp 611-627.

Louwerse, Tom, and Simon Otjes. (2019). "How populists wage opposition: Parliamentary opposition behaviour and populism in Netherlands." *Political Studies* 67(2): 479-495.

Läänemets, Lauri. (2023). „Lauri Läänemetsa 14. jaanuari üldkogul peetud kõne“. 14.01.2023. <https://www.err.ee/1608853235/lauri-laanemets-eesti-inimeste-toimetulek-on-meie-rahvuslik-julgeolek> [külastatud 24.11.2023].

March, Luke. (2007). „From Vanguard of the Proletariat to Vox Populi: Left-Populism as a “Shadow” of Contemporary Socialism.“ *The SAIS Review of International Affairs* 27(1): 63-77.

March, Luke. (2017). „Left and Right Populism Compared: The British case“. *The British Journal of Politics and International Relations* 29(2): 1-22.

Moffitt, Benjamin. (2020). *Populism*. Cambridge: Polity.

Mudde, Cas, Rovira Kaltwasser, Cristobal. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Mudde, Cas, Rovira Kaltwasser, Cristobal. (2018). „Studying populism in comparative perspective: Reflections on the contemporary and future research agenda“. *Comparative Political Studies* 51(13): 1667–1693.

Müller, Jan-Werner. (2016). *What Is Populism?*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Ratas, Jüri. (2023). „Jüri Ratase kõne Eesti Keskerakonna volikogu istungil“. 14.01.2023. <https://keskerakond.ee/et/meedia/3326-j%C3%BCri-ratase-k%C3%B5ne-eesti-keskerakonna-volikogu-istungil-4.html> [külastatud 24.11.2023].

Rooduijn, Matthijs. (2014). „The Nucleus of Populism: In Search of the Lowest Common Denominator“ *Government and Opposition* 49(4): 573-599.

Rovira Kaltwasser, Cristobal. (2012). „The ambivalence of populism: threat and corrective for democracy“. *Democratization* 19(2): 184-208.

Seeder, Helir Valdor. (2023), „Isamaa esimehe Helir-Valdor Seederi kõne erakonna volikogul,“ 21.01.2023, <https://eesti uudised.ee/helir-valdor-seeder-isamaa-programmi-selgroog-ja-eesmarkon-rahvusriigi-kestmine/> [külastatud 24.11.2023].

Sotsiaaldemokraatlik Erakond. (2023). SDE programm 2023. aasta Riigikogu valimistel. https://valimised.sotsid.ee/wp-content/uploads/2023/02/SDE-2023-programm_A4.pdf [külastatud 22.11.2023].

Stavrakakis, Yannis, Katsambekis, Giorgos, Nikisianis, Nikos, Kioupkiolis, Alexandros, Siomos, Thomas. (2017). Extreme right-wing populism in Europe: revisiting a reified association. *Critical Discourse Studies* 14(4): 420-439.

Vabariigi Valimiskomisjon. (2023). „Hääletamis- ja valimistulemus“. 20.04.2023. <https://rk2023.valimised.ee/et/election-result/index.html> [külastatud 02.01.2024].

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

KATEGOORIA <i>Alamkategooria</i> Kood (määratlus)	Valituks osutunud näide	Välja jäänud näide
ÜLDINE POPULISM		
<i>Eliidivastatus</i>		
Kriisiga toimetulek (Järjepidev kriisitaju (kriisidele reageerimine või kriisi konstrueerimine), valitsuse toimetulematus kriisiga)	Valitsus on andnud meile palju soovitusi: tihendage aknaid, pange ettevõtete ukssed kinni kui hakkama ei saa... ehk lülitage basseini soojendused välja ja mõelge, kuidas paremini. Mul on ka üks soovitus: hea peaminister ja valitsus: tõstke oma silmad tahavaatepeeglist ja suunake nüüd need ettepoole. Sõit liigub kraavi suunas, aga te näete jätkuvalt möödanicu! Ma mõistan, et valitsus sai kokku pandud kiiruga ja valimisteks.	Targad ja tulevikku vaatavad otsused on Eesti kriisidest alati tugevamana välja toonud. Minu juhitud valitsus suurendas riigikaitse investeringuid juba enne, kui algas Putini sõda Ukrainas.
Valitsuse otsused (Võimul olevad parteid teevad valitsemisel valesid otsuseid või on jätnud otsused tegemata. Tulemusena kaotavad inimesed ja riik. Tihti teab ette heitev erakond ainsana, kuidas paremini käituda)	Järjekordade tekitamise asemel tuleb teha õiged tegevused õiges kohas ja luua latus teekond lahendusteni.	Toimetuleku probleemide lahenduseks ei ole astmeline tulumaks ega võlgu elamine. Jätkusuutlikum ja õiglasem on maksuvaba miinimumi tõstmine kõigile ja vastutustundlik rahanduspoliitika. Oleme lubanud kaotada maksuküüru, mis tegelikkuses tähendabki tagasiminekut ühtlasele ja ühetaolisele tulumaksule. Praegune tuhandete astmetega maksusoperdis on mitte ainult keerukas ja ebaefektiivne, vaid pärsib ka inimeste edasipüüdlisust.
Korrumpeerunud eliit (Valitsus on korrumpeerunud ja tehtud otsused on omakasupüüdlisud ja/või Eesti riigi vastased)	Kui tohib, ma nii repliigi korras ütlen, et pärast Porto Franco skandaali puhkemist KK ja JR tegid ühise valitsuse.	Kõigi valitsusasutuste ja riigikaitseorganisatsioonide tehtavad kulutused peavad olema põhjendatud ja kontrollitavad.
<i>Pluralismivastatus</i>		

<p>Ainuõiged otsused/ainuõige erakond (Poliitilised vastased ja võimulolev eliit võtavad vastu valesid otsuseid ning ainus õigelt teel olev poliitiline partei on etteheitev partei)</p>	<p>Kõik oli parem, kui EKRE oli valitsuses. Elekter maksis mõned sendid kilovatist, kütus oli üks euro liiter ja palgad kasvasid, sel ajal kui maksud ja hinnad langesid</p>	<p>Kui me olime valitsuses, siis me olime selgelt seda meelt, et riik peab raskes olukorras appi tulema inimestele, tööturule, ettevõtetele</p>
<p><i>Rahva ülistamine</i></p>		
<p>Ehe rahvas (Eesti rahvas – sõltuvalt erakonnast eesti rahvus, eesti kodanikud või kõik eesti elanikud – on see, kes teab kõige paremini ja teeb parimad valikud)</p>	<p>Eestluse elujõudu hoiavad Eesti inimesed.</p>	<p>Eestlasi elab igas maailmanurgas ja nad on reeglina valmis panustama Eesti heasse käekäiku.</p>
<p>VASAKPOPULISM</p>		
<p><i>Sotsiaal-majanduslikud klassid</i></p>		
<p>Majanduslik ebavõrdsus (Ebavõrdsus vaesemate sotsiaal-majanduslike klasside hulgas või toetuste tõstmise propageerimine)</p>	<p>Me peame õigeks, et aastakümneid riigile makse maksnud inimesed omavad õigust saada riigilt tuge haiguste raviks ning väärlikas vanaduspõlveks ning me ei pea õigeks perekonna koormamist hoolduskohustusega ulatuses, nagu see on tänases Eestis.</p>	<p>Teine oluline asi on, et see astmeline tulumaksusüsteem, mis meil praegu on, mis tegelikult karistab keskklassi, tuleks ära lõpetada ja 700€ tulumaksuvaba või ühtne tulumaksuvabastus peaks olema kõigile. Ja siis kui su palk tõuseb, siis jah, absoluutnumbrites sa maksad rohkem, aga protsendina ei karistata, et sa justkui hakkad rohkem teenima. Need on õpetajad, politseinikud, päästjad, kes praegu lähevad nagu kõrgema maksu alla.</p>
<p>Kaasatus (Võrdsuse ja kaasatuse taotlemine erinevates eluvaldkondades (sotsiaal-majanduslikud klassid, etnilised erinevused, kõik Eesti elanikud jms))</p>	<p>Keskerakond ei toeta poliitkampania korras läbiviidavat üleminekut eestikeelsele haridusele, mis seab ohtu õppekvaliteedi ja vajalike õpetajate tagamise nii eesti- kui venekeelsetes koolides.</p>	<p>Viime lõpule aastaid kestnud õigusteoreetilise debati ja muudame Karistusseadustikku selliselt, et oleks tagatud kõigi Eesti inimeste väärlikus ja turvatunne.</p>
<p>RAHVUSLIK POPULISM</p>		
<p><i>Rahvuslus</i></p>		

<p>Julgeolek (Eesti ja eestlaste säilimisele suunatud julgeolekualased väljaütlemised)</p>	<p>Isamaa /.../ peab vajalikuks kehtestada Schengeni piirikontroll seoses Ukraina sõjaga, arendada eraldi piirivalve võimekus, luues selleks iseseisva käsuliiniga piirivalve teenistuse, millel on ka riigikaitse ülesanded /.../.</p>	<p>Meie maksumaksjad on riikide SKTd võrreldes või elanike arvu kohta tehtud arvestuses võtnud enda kanda kümneid kordi suuremaid koormaid Ukraina toetamiseks kui Soome, Saksa, Suurbritannia või USA. Ukraina toetamine ei tohi aga hukutada meid ennast.</p>
<p>Põhiseaduslik kord (Riigi ja valitsuse teod peaksid eeskätt lähtuma põhiseadusest. Viitavad põhiseaduslikule kriisile ja praeguse valitsuse otsused ei ole põhiseadusest lähtuvad)</p>	<p>Kutsume koonduma meie erakonna toetuseks kõiki, kes hoolivad meie põhiseaduslikust riigikorrast, kes soovivad elada jõukas ja turvalises riigis ning kes tahavad, et ka meie lapsed jalapselapsed räägiks eesti keeles.</p>	<p>Reformierakond on sallimatu korruptsiooni, mõjuvõimuga kauplemise, põhjendamatu subsidiumite ja toetuste, soodusrežiimide ning konkurentsi moonutuste või turu manipuleerimise suhtes.</p>
<p>Rahvusriik ja isamaalised väärtused (Poliitika aluseks peab olema Eesti rahvusriik ning otsused lähtuvad isamaalistest väärtustest)</p>	<p>RAHVUS, EESTLUS ja RIIKLUS on põhivaldkonnad, käsitledes peresid, haridust, kultuuri, julgeolekut ja rahvuslike hoiakuid. Need kolm valdkonda panevad aluse eestlaste arvukuse, rahvuskultuuri ja eesti keele kasvamisele ning riiklikule julgeolekule, tagades meie rahvuse säilimisele läbi aegade.</p>	<p>Aga meie plaan on rikas ja turvaline rahvusriik.</p>
<p><i>Immigratsioonivastatus</i></p>		
<p>Massiimmigratsiooni vastatus (Vastandumine igasugusele immigratsioonile, mille tulemusel võib ohtu sattuda Eesti rahvusriigi säilimine)</p>	<p>Hoida konservatiivset joont erinevate rahvuste sisserände osas, et vältida äärmuslike liikumiste ning relvastatud vägivalda ilminguid Eestis.</p>	<p>Isamaa /.../ eelistab kolmandate riikide kodanikele töölubade andmisel Eesti keskmisest enam palka saavaid töökohti /.../.</p>
<p><i>Rahvusvaheliste organisatsioonide vastatus</i></p>		

<p>Euroopa Liidu vastasus (Eesti poliitika peab olema eeskätt ennast esikohale panev, Euroopaa Liidu poolne sisend ei peaks kujundama, kuidas Eestit juhatakse)</p>	<p>Põhiseaduse järgi on Eesti iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas. Globalismi jamultikultuurse ühiskonna ülesehitamist põhiseadus ette ei näe. Suveräänsuse ja demokraatia säilitamiseks vajab Eesti senisest enam kaitset Euroopa Liidu föderaliseerimise ja poliitika tsentraliseerimise eest.</p>	<p>Meie maksumaksjad on riikide SKTd võrreldes või elanike arvu kohta tehtud arvestuses võtnud enda kanda kümneid kordi suuremaid koormaid Ukraina toetamiseks kui Soome, Saksa, Suurbritannia või USA. Ukraina toetamine ei tohi aga hukutada meid ennast.</p>
--	---	---

DEMOKRAATLIK POPULISM

Kodanikuühiskond

<p>Otsedemokraatia (Riik tuleb tuua inimestele lähemale, inimestel peab olema suurem võimalus osaleda demokraatlikes otsustusprotsessides mh õigus otse presidenti valida)</p>	<p>Kodanikkond kui kõrgeima riigivõimu kandja vajab rohkem instrumente poliitiliste otsuste tegemiseks, seega toome võimu kodanikele lähemale. Me usume, et demokraatia sisuliseks toimimiseks peab inimesel endal olema õigus otsustada suuremate muudatuste üle oma riigis ja kodukohas. Ühiskonna usaldust riigi vastu saab tagada üksnes arusaadav, aus, õiglane ja läbipaistev riigivalitsemine. Seisame sõnavabaduse kui meie ühiskonna ühe põhiväärtuse kaitsel.</p>	<p>Riigi ja omavalitsuste – kogu avaliku sektori – jaoks on eestluse elujõulisuse hoidmine loomulik ja peamine ülesanne. Sama loomulikuks peaks see saama ka iga kodanikuühenduse, ettevõtte ja inimese jaoks.</p>
---	---	--

Rahva võim

<p>Läbipaistvus (Riigi juhtimine peab olema läbi viidud läbipaistvalt ja inimestele arusaadavalt)</p>	<p>Demokraatias peab kõigil olema võimalus esitada ja selgitada oma huve ja seisukohti seadusandjale ja poliitikakujundajatele. See peab olema korraldatud kõigile läbipaistvalt ja võrdsete võimaluste alusel. Loomes lobistide avaliku andmebaasi ja kehtestame neile tegevuse avalikustamise kohustuse.</p>	<p>Kõigi valitsusasutuste ja riigikaitseorganisatsioonide tehtavad kulutused peavad olema põhjendatud ja kontrollitavad.</p>
--	--	--

Lihtlitsents

Mina, Karl-Erik Org, (isikukood: 39509086532) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Populism 2023. aasta Riigikogu valimiskampanias valituks osutunud erakondade näitel“ (Populism during Election Campaigns: Elected Parties in the Estonian Parliamentary Elections of 2023), mille juhendaja on Alar Kilp,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.